

KNIHA ORAVY 2009

Hlasovať môžete na www.oravskakniznica.sk

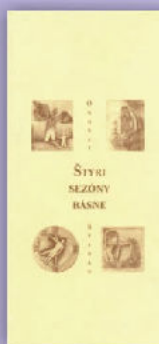
Stanislav MARKOVIČ
Aforizmy

Tretie vydanie aforizmov
pedagóga, výtvarníka a publicistu
Stanislava Markoviča.
Takmer 2000 krátkych literárnych
útvarov je roztriedených do
dvadsiatich tematických
častí, nevynechal politiku, etiku,
peniaze, byrokráciu, lásku.
Vydal Pavlík Records Tvrdošín.

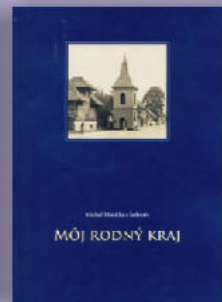
Ondrej ŠTYRÁK
Štyri sezóny básne

Zbierka poézie
Ondreja Štyráka,
oravského básnika a pesničkára.
Knihu básní ilustrovala
jeho dcéra
Kamila Štyráková.
Vydala Oravská rozvojová
agentúra.

Mladá slovenská poviedka 2009

Zborník literárnych prác
z celoštátnej súťaže
Mladá slovenská poviedka 2009,
ktorej sa zúčastňujú mladí
autori, študenti stredných
a vysokých škôl, žiaci 2. stupňa ZŠ
a osemročných gymnázií.
Vydalo Oravské kultúrne stredisko.

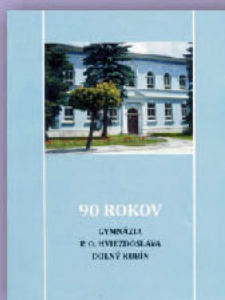

Michal MAČIČKA
Môj rodný kraj

Vlastivedná monografia predstavuje
minulosť a súčasnosť dvoch obcí
Malý a Veľký Bysterec,
ktoré sú v súčasnosti prímestskými
časťami Dolného Kubína. Kniha
vyšla v troch vydaniach.
Vydal Apigold Liptovský Hrádok.

**Deväťdesiat rokov Gymnázia
P. O. Hviezdoslava Dolný Kubín**

Pamätnica vyšla pri príležitosti
90. výročia založenia Gymnázia
Pavla Országha Hviezdoslava
v Dolnom Kubíne.
Vydalo Gymnázium P. O. Hviezdoslava
Dolný Kubín.

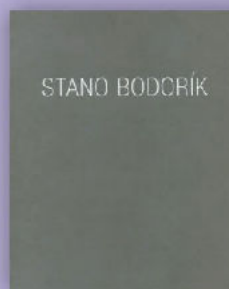

Tomáš TOČEK
Univerzita vymáhača

Knižný debut dolnokubínskeho
autora Tomáša Točka, jeho
spoločenský román s nadhľadom
hodnotí našu nedávnu minulosť
po novembri 1989.
Vydal EPOS Ružomberok.

DOLNÝ KUBÍN

Turistický sprievodca po Dol. Kubíne,
poskytuje základné informácie pre
návštevníkov mesta. Prináša
zaujímavosti z oblasti cestovného
ruchu, predstavuje Dolný Kubín
ako stredisko kultúrneho diania
s vynikajúcimi podmienkami pre
zimné športy a turistiku.
Vydala Turistická informačná
kancelária Dolný Kubín.

Zabudnuté okamihy

Katalóg k výstave Zabudnuté okamihy
obsahuje autorské fotografie z výstavy
pri príležitosti životného jubilea
Stanislava Bodoríka. Katalóg zostavila
kurátorka výstavy PhDr. E. Ľuptáková.
Vydala Oravská galéria
Dolný Kubín.

Priateľ knižnice 1/2010

Vydáva:

Oravská knižnica Antona Habovštiaka v Dolnom Kubíne

Adresa: S. Nováka 1763/2

026 80 Dolný Kubín

Vychádza: dvakrát ročne

Zostavovateľ a zodpovedný redaktor: Peter Huba

Zápis v evidencii Ministerstva kultúry SR pod číslom:

EV 2938/09

ISSN 1337-9534

Z obsahu:

Kniha Oravy 2009 1

DELTOPHYLUS, Karol Imrich Revický (1737-1793) a jeho knižnica 3

SLOVENSKO BRATŘÍ ČAPKŮ 7

Prezentácie nových kníh 10

10 rokov Literárny klub Fontána 12

Rozhovor 13

Bystré hlávky v akcii – Knižný Vševedko 2009 14

Slovo má náš partner 15

Vybrali sme 17

Zo života v minulosti 24

Kalendárium 26

Kňazka – kniežacia 38

Farebné a čiernobiele fotografie: *archív Oravskej knižnice Antona Habovštiaka v Dolnom Kubíne, Oravského múzea P. O. Hviezdoslava, Literárneho oddelenia, sekcie Biblotéka Čaplovičiána, Regionální knihovny Karviná, Petra Hubu*

Kresby: *Karel Čapek*

Časopis sponzorovala:

Mgr. Janka Hubová

► vydávateľská činnosť

► ofsetová tlač

► kníhviazačské práce

DELTOPHYLUS

milovník starej spisby (literatúry, tlačí)

Karol Imrich Revický (1737-1793) a jeho knižnica

Človek európskeho rozmeru. Diplomata. Jeho kariéra nás môže ešte i dnes ohurovať. Vtedajší diplomati museli byť vzdelaní, rozhladení ľudia vojenskej disciplíny pri plnení štátnych povinností. Slovenský zeman – intelektuál mal niečo navyše: vášeň pre literatúru, poéziu, kultúru. Počas života nadobudol cennú knižnicu prvotlačí, ktorú vtedy volali Revickiana.

Pozrime sa lepšie na osudy Karola Imricha Revického a jeho knižnice.

Narodil sa v Revišnom. Mal dvoch bratov, jeden z nich – Anton ostal slobodný. Po štúdiách na viedenskej univerzite bol začas na dvore nitrianskeho biskupa.

Revickí patria medzi najstaršie oravské zemianske rody. Priamy predok Hotimír – Hocymmer dostal donáciu - dve poplužia zeme v roku 1272 od kráľa Ladislava IV. ako náhradu za smrť svojho syna. Revickovci boli úspešní v súdnych sporoch, po celý čas ich vidíme ako významných a spoľahlivých hodnostárov – i vojenských. Rozšírili sa do mnohých stolíc. Uvádzať Thurzu do funkcie i do majetku. Vtedy Revickí boli evanjelici. Po potlačení reformácie prešli na katolícku vieru. Nebola to nejaká individuálna konverzia. Katolícka viera bola základnou podmienkou v štátnych službách.

Z čias Karola Imricha Revického je zaujímavé meno generála Jána Revického (1702 -1793).¹

Vyznamenal sa v 7-ročnej vojne s Pruskom, za čo bol povýšený do barónskeho stavu. Pôvodne slúžil v Karolyho pluku husárov, zúčastnil sa bojov o habsburské dedičstvo a v Pruskej vojne. Vtedy mal Karol Revický 24 rokov. Zdá sa mi pravdepodobné, že sa stretli a že svojimi vedomosťami a kontaktmi mladého Revického ovplyvnil. Jeho vojenské kontakty a rady pomohli Karolovi pri diplomatických misiách viedenského dvora.²

Po 7-ročnej vojne, v ktorej Prusko podporované Anglickom natrvalo získalo Sliezsko, sa Habsburská ríša ukázala ako vnútorne slabá, žalostný bol stav financií a armády. Mária Terézia sa rozhodla pre reformy (1740 – 1780). Vytvorila pri dvore okruh poradcov, zástancov vnútornej premeny štátu. Slovenský biografický slovník uvádza, že Karol Revický bol v službách monarchie ako prívrženec Márie Terézie a Jozefa II. Potvrďuje to aj zachovaný dekrét K. Revického do Poľska, podpísaný panovníčkou a jej kancelárom.

Poznámka, že Karol Revický bol začas na dvore nitrianskeho biskupa, nie je náhodná alebo bezvýznamná. Začas môže znamenať aj niekoľko rokov. Biskupstvo ho pravdepodobne odporúčalo dvoru ako vhodnú osobu pre budúcu diplomatickú činnosť, s požehnaním cirkvi sa mu ľahšie otvárali každé dvere. Možno tu si zvolil alebo dostal pseudonym Deltophylus.

Dva dôležité dokumenty, o ktoré sa opiera aj toto rozprávanie, sa nenašli v nejakom štátnom archíve ale v archíve františkánskeho kláštora vo Filákovke.

Vo Viedni sa musel osvedčiť, preukázať svoje schopnosti, keď mu zverili mimoriadne háklivú úlohu diplomata v Carihrade. Bol tam 7 rokov (1765-1772). Mal vtedy 29 rokov.

Turecko, keď tam bol Revický, načas ustúpilo pred rakúskou armádou, lebo veľkú armádu potrebovalo najmä na udržanie územia od Kaspického mora až po Saharu. Nikto však netušil, kedy sa situácia na východe upokojí a začne nová ofenzíva na západe proti Rakúsku.

1. Nevieme, aký bol medzi nimi príbuzenský vzťah.

2. Poznámka J. Langer: Tam, kde prišiel Karol Revický, neprišlo k žiadnej vojne.

Historik Juraj Langer v Cestách po minulosti Oravy píše: „Zaujímali sa o osmanskoeurópske nepriateľstvo. Snažil sa ho pochopiť. Musel mať riadny nadhľad, lebo na poslednú vojnu s Turkom sa musel pamätať ešte jeho starý otec. Rany 17. storočia sa v slovenskej spoločnosti ešte nezacelili. V knihe o tureckých vojnách hľadal objektívnu pravdu medzi hrôzostrašnými povestami. Stal sa prvým bádateľom o týchto udalostiach.“

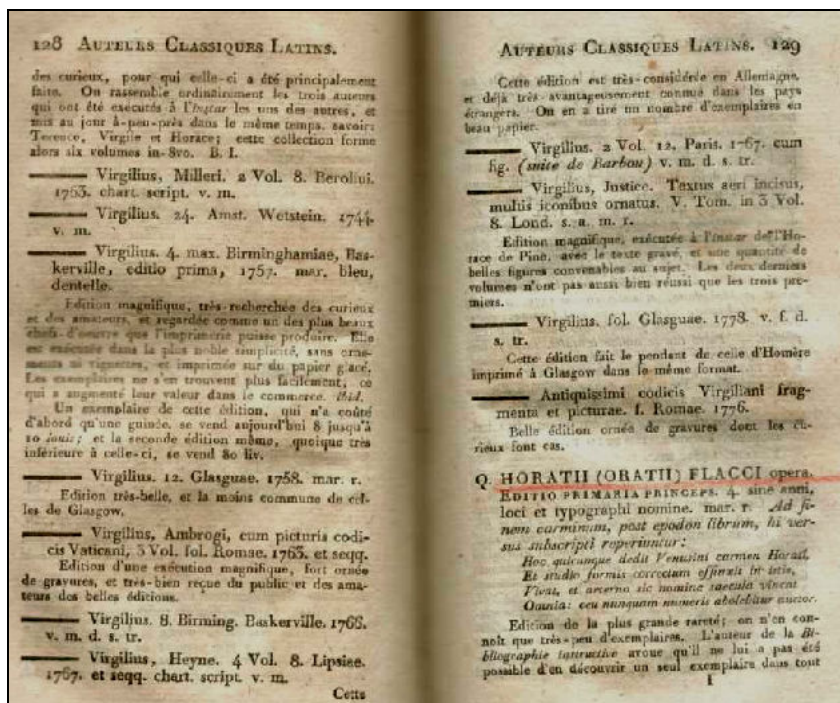
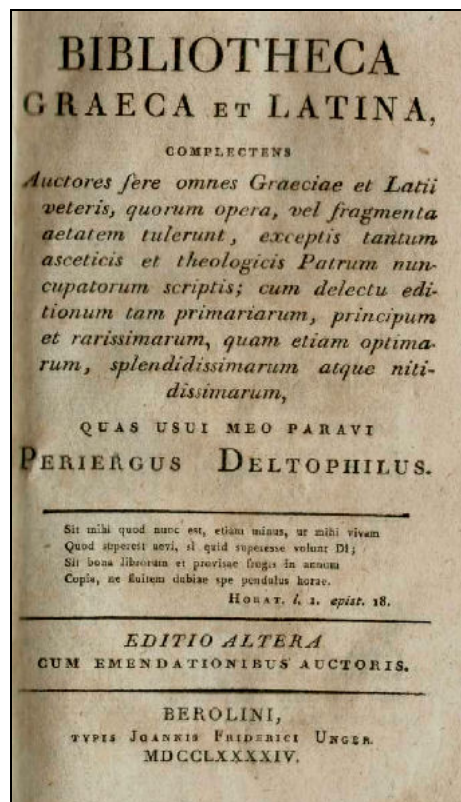
Karol Revický viedol celkom svetský spôsob života. Stretával sa s mnohými ľuďmi nielen z dôvodov konšpirácie. Zaujímali sa o poéziu, literatúru, kupoval vzácne knihy, ktoré sa stali základom jeho knižnice. J. Langer to vyjadril nasledovne: „Vyslanec viedenského dvora v subtropickej horúčave vysedáva na tienistej terase svojej rezidencie pri šálke silnej tureckej kávy a zaoberá sa poéziou. Oravský zeman so záujmom o kultúru sultánovho národa. Sultánovi to vyhovovalo. Neurobil nič, čo by diplomatovi sťažilo jeho úlohu.“

Karol Revický podľa potrieb dvora nastupuje na ďalšie rovnako strategicky nebezpečné ambasády. Do Varšavy vstúpil tesne po delení Poľska.

V roku 1772 Rusko, Prusko a Rakúsko využili vnútornú slabosť Poľska a rozdelili si jeho územie. Z iniciatívy pruského kráľa Fridricha II. uskutočnilo sa prvé delenie Poľska. Mária Terézia získala 12 spišských miest, ktoré poľskej korune zálohoval kráľ Žigmund roku 1412, potom aj Halič – bez Krakova. Panovníčka roku 1778 prinavráteným mestám potvrdila staré privilégia a pripojila k nim Starú Ľubovňu, Podolíne a Hniezdne. Vznikla samospráva, od Spišskej stolice nezávislá Provincia 16 spišských miest.

Poľsko sa s týmto delením nikdy nezmierilo, ale prítomnosť Karola Revického ako mimoriadneho splnomocneného veľvyslanca viedenského dvora s tichou podporou cirkevných kruhov situáciu urobila. Bol tam rok.

Do pruského Berlína rozladeného a nespokojného z nerozhodného ukončenia vojny s rakúskom išiel v roku 1779 a zotrval do roku 1785.

Titulná strana a dve vnútorné strany katalógu Revického knižnice uloženého v Čaplovičovej knižnici

O Londýne sa hovorí, že tam žil ako súkromník. Bol však stále v službách dvora. Rakúsko chcelo nahovoriť Juraja III. ešte raz na spojenectvo proti Prusku. V rokoch 1786–1789 splňal vo Veľkej Británii svoje delikátne poslanie. Štátnické debaty sa konali na piknikoch v anglickom parku pri čaji a krásnej poézii.

Mimoriadne dobre obstál v náročnej službe a cisár Jozef II. ho náležite ocenil. Menoval ho ministrom a tajným radcom. Povýšili ho do barónskeho a grófskeho stavu, vyznamenali Maltézskeho krížom a rytierskym krížom Rádu sv. Štefana.

Knižnica, ktorú si budoval, bola v roku 1784 podľa jeho predstáv kompletná. Zamýšľal k nej vydať komentovaný katalóg, ale pre iné naliehavé úlohy vydal len 1. zväzok.

Držala som v rukách a listovala som v tejto knihe, ktorú nájdete v Čaplovičovej knižnici. Obsahuje tituly latinských a gréckych prvotlačí, mená ako Pytagoras, Lucanus, Julianus Cézar, Achilles, Diogenes, Porfyrius, Seneca. Vpredu je rukou písaný latinský text, ktorý vysvetľuje ďalšie osudy knižnice, ktorú volá Revickiana.

Karol Imrich Revický v súvislosti so svojím londýnskym poslaním sa veľmi rýchlo zoznámil so zberateľom kníh mladým lordom Georgom Johnom Spencerom, ktorého volali tiež „druhý gróf Spencer“. Prvým bol istotne jeho otec, kráľov človek a mladý sa tiež chystal na jeho dráhu. Rok po Revického smrti sa stal prvým lordom britskej admirality (1794-1801), jeho reformy priniesli Britom početné námorné víťazstvá a neskôr od roku 1806 bol minister vnútra. Bol členom správnej rady Britského múzea a jedným z najväčších zberateľov kníh vo Veľkej Británii na prelome 18. a začiatku 19. storočia.

Lord Spencer mal v Londýne palác, ale za jeho zbierkami bolo treba cestovať asi 80 kilometrov na sever do jeho sídla v grófstve Northamptonshire. Revický tam rád chodieval, mal s mladým lordom dlhé rozhovory. Pred svojím odchodom do Viedne urobil pozoruhodné gesto: odstúpil svoju knižnicu so vzácnymi tlačami za ročnú rentu 600 libier. Možno by ste položili otázku: čo vari nemal peniaze? Vášnivý zberateľ sa tak ľahko zbavuje najcennejšieho, čo má?

Nezbavil sa. Iba knižnicu zachránil.

14. júla 1789 vypukla Francúzska buržoázna revolúcia. Rakúsko sa stalo členom protifrancúzskej koalície, aby zabránilo šíreniu revolučných myšlienok. Vznikla protirevolučná propaganda, policajné ministerstvo s rozsiahlym aparátom.

Revický sa nemohol vrátiť do Viedne so svojou knižnicou, ktorá bola prevažne svetského charakteru.

31. augusta, poldruha mesiaca po vypuknutí revolúcie, bola spísaná zmluva o predaji knižnice lordovi Spencerovi. U neho bola v bezpečí. Svet sa dodnes nedokázal vyrovnat' s myšlienkou bratstva, rovnosti a slobody.

Slovenská genealogicko-heraldická spoločnosť v Martine má časopis Genealogicko-heraldický hlas (SG-HS Martin, roč.14, č. 1). Nachádza sa aj v knižnici kubínskeho archívu. V časopise je uverejnený článok Petra Novosedlíka o živote a pôsobení diplomata a zberateľa Karola Imricha Revického, keďže ide o novú informáciu, z neho uvádzame:

„Dva dokumenty o Karolovi Imrichovi Revickom sa našli v archíve františkánskeho kláštora vo Filakove pri príprave expozície Františkáni na Slovensku, ktorá bola v apríli 2003 sprístupnená verejnosti vo Vlastivednom múzeu v Hlohovci. Prvým dokumentom je listina vystavená 7. 9. 1772 vo Viedni, ktorou bol barón Revický menovaný za mimoriadneho splnomocneného veľvyslanca viedenského dvora v Poľsku. Podpísali ju Mária Terézia a kancelár Václav Anton Kaunitz. Zachovala sa na nej o. i. aj úplná pečať cisárovnej.“

Druhý doklad je zmluva o predaji Revického knižnice, ktorá skončila vo Veľkej Británii.

Zmluvu uzavrel v Londýne 31. 8. 1789 vtedy už gróf Karol Imrich Revický s lordom Georgom Joh-

nom Spencerom (1758-1834) a bankármi Henrym Hoarem a Wiliamom Smithom. Revický bol v tom čase zrejme ešte vyslancom viedenského dvora. Obsah listiny je približne nasledovný:

Knižnica grófa Revického bola ohodnotená na 6 000 libier. Lord Spencer ju mal splácať formou ročnej doživotnej renty Revickému a vzal si na tento účel pôžičku od uvedených bankárov. Revický mal dostávať 600 libier ročne, teda nie 500 ako sa uvádza v našej a rakúskej literatúre. Listina bola v spodnej časti spečatená troma pečaťami. Prvá patrila lordovi Spencerovi, ďalšie dve bankárom. Na zadnú stranu boli pripísané i mená dvoch svedkov, v prítomnosti ktorých bola zmluva podpísaná i údaj, že jej kópia bola 3. 9. 1789 doručená na Najvyšší súd v Londýne. Lord Spencer mal na odkúpení knižnice veľký záujem. Knižnica obsahovala práce antických klasikov, diela vytlačené v tlačiarni Manutiovcov v Benátkach v rokoch 1488-1597, vzácne prvotlače, cennú perzskú literatúru. Spencer sa pokúšal v zrekonštruovanej rodovej knižnici sústrediť prvotlače gréckych a latinských klasikov, vytvoriť kompletnú zbierku prvotlačí.

Revický zomrel 10. 8. 1793, štyri roky po uzavretí zmluvy. Lord Spencer tak získal knižnicu za cenu podstatne nižšiu, než ako bola dohodnutá. Zaplatil za ňu ani nie polovicu.

A jej ďalšie osudy?

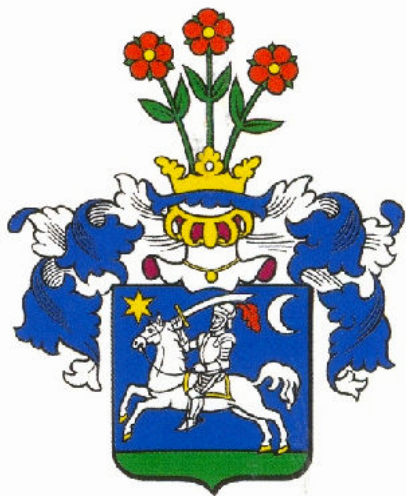
V roku 1892 sa knižnica lorda Spencera prostredníctvom jeho potomkov dostala do vlastníctva The John Rylands Library v Manchestri, kde je uložená dodnes. Táto knižnica sa sformovala koncom 19. stor., kedy mesto patrilo k najbohatším a ekonomicky najrýchlejšie sa rozvíjajúcim mestám sveta. Dnes po zlúčení s manchesterskou univerzitnou knižnicou nesie názov The John Rylands University Library a je po Cambridgei a Oxforde treťou najväčšou akademickou knižnicou vo Veľkej Británii. Aj vďaka Spencerovej zbierke má mimoriadny význam pre dejiny tlače v Európe v dobe prvotlačí.

Sú v nej aj vzácne knihy, ktoré kedysi vlastnil náš krajan, potomok oravského zemianskeho rodu z Revišného. V polovici minulého storočia odhadovali ich cenu na milión libier šterlingov.

Časť čitateľov možno zaujme informácia, že lord Spencer bol pra-pra-prastarým otcom princeznej Diany. Od Spencerovcov odvodzoval svoj pôvod britský premiér Winston Spencer Churchill i viacerí americkí prezidenti (G. Washington, F. D. Roosvelt, G. Bush).

Otília Štepitová

Čo zanechal ešte svetu Karol Imrich Revický: V bibliofilskej úprave vydal *Satiricon* a *Petronia* a zachované zlomky jeho diela. Do latinčiny preložil ódy perzského básnika S. M. Háfiza s paralelným pôvodným textom, z turečtiny do francúzštiny vojenskú príručku.

Zoznam bibliografických odkazov:

KOVÁČ, Dušan et al. 1998. *Kronika Slovenska 1: od najstarších čias do konca 19. storočia*. Bratislava: Fortuna Print, 1998. 616 s. ISBN 80-7153-174-X.

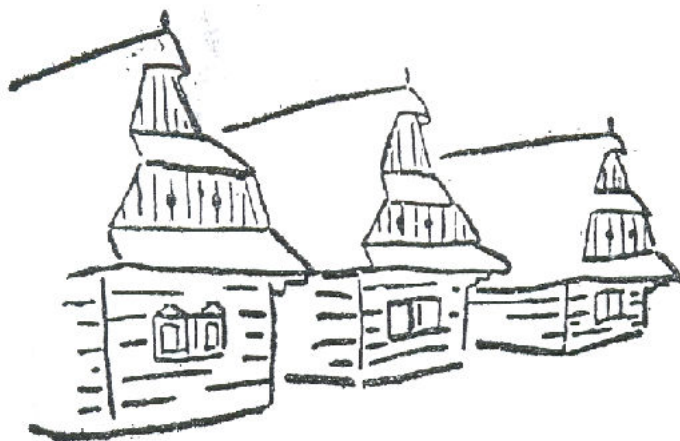
LANGER, Juraj et al. 1993. *Cesty po minulosti Oravy*. Dolný Kubín: Vydavateľstvo Peter Huba, 1993. 184 s. ISBN 80-900551-8-4.

NOVOSEDLÍK, Peter. 2004. Pozoruhodné svedectvá o živote diplomata a zberateľa Karola Imricha Revického (1737-1793). In *Genealogicko-heraldický hlas*. ISSN 1335-0137, 2004, roč. 14, č. 1, s. 14-18.

Slovenský biografický slovník R-Š: od roku 830 do roku 1990. Martin: Matica slovenská, 1992. ISBN 80-7090-216-7, s 80.

VÍTEK, Peter – MAŤUGOVÁ, Soňa. 2007. *Lexikón erbov na Slovensku III - Oravská stolica: zemianske a šľachtické rody Oravy*. Bratislava: Hajko & Hajková, 2007. 183 s. ISBN 978-80-88700-69-2.

SLOVENSKO BRATRÍ ČAPKÚ

*„Orava se mi moc líbí,“ usmívá se,
„víte, když sem člověk přijíždí a dívá se
na ty hory od Váhu, ani by neřekl, že se
to za nimi tak pěkně otevře a udělá se
tam širošířý kraj s městem Kubínem,
Tvrdošínem, Námestovem, se svými
vlastními horami, s hrady a kaštelý a
dědinami tak čistými a líbeznými, že by
se v každé z nich mohl narodit Kristus
Pán. Kdyby mi to někdo nabídl, snad by
se uvolil být králem Oravským.“*

Karel Čapek

Jaroslav Rozsíval Oravské vzpomínky

Z příležitosti 25. výročí oslobodenia ČSR,

pre účastníkov XVI. Hviezdoslavovho Kubína

vydal PV HK (Osvetový ústav, Bratislava 1969).

Z uvedenej knihy sú použité aj ilustrácie od Karla Čapka.

BRATIA ČAPKOVCI A ORAVA

Na sklonku roku 2009 na Oravu - najskôr do Oravského Podzámku a potom Dolného Kubína - znovu zavítali bratia Čapkovci.

Bratislavské České centrum inštalovalo putovnú výstavu SLOVENSKO BRATRÍ ČAPKU, pod ktorú sa autorsky podpísali Památník národného písenníctví v Prahe a Památník Karla Čapka na Strži. Výstava sa v oboch oravských mestách stretla so živým záujmom. Od roku 2003 ju mali možnosť obdivovať v desiatich slovenských mestách!

I keď život a dielo slávnych bratov nie sú neznáme, nezaškodí, najmä pre mladú generáciu, priblížiť oboch bratov z menej známych stránok.

Vstupnou bránou vréleho vzťahu Josefa a Karla Čapkovcov k Slovensku sa stalo kúpeľné mestečko Trenčianske Teplice, kde ich otec - MUDr. Antonín Čapek v rokoch 1910–1923 pôsobil ako kúpeľný lekár. Odtiaľto obaja bratia podnikali výlety za poznaním rôznych lokalít Slovenska.

Karel Čapek v liste pánovi Rozsívalovi, riaditeľovi dolnokubínskej hospodárskej školy v roku 1932 píše: „Pro mne není Slovensko nějakou cizí zemí, kterou bych se musel extra zabývat; jezdím tam od roku 1910 každé léto, moji rodiče tam byli doma i já se tam cítím už dávno jako doma, Trenčínsko, Orava, Zlatomoravecko jsou mně opravdu domovem v docela intimním smyslu...“

Od roku 1930 bratom Čapkovcom učarovala Orava. Najmä Josef s rodinou v Oravskom Podzámku trávil nasledujúcich osem rokov každé prázdniny. Spolu s ním na Oravu prichádzali rodiny básnika Josefa Horu, spisovateľa MUDr. Trýba, režiséra Karla Dostála, dirigenta Václava Talicha, maliarov Otakara

FRANZ ROZSÍVAL

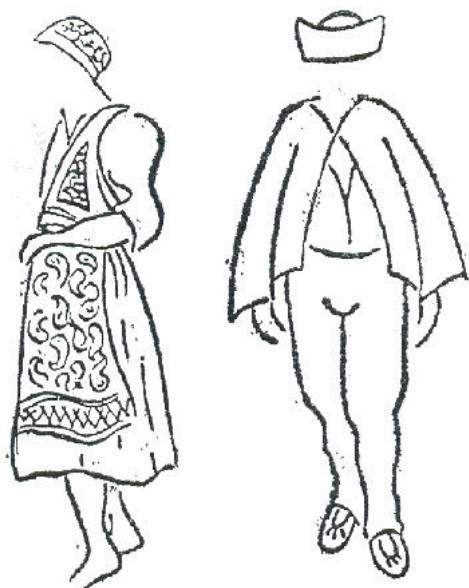
JAROSLAV KŘÍČKA

Nejedlého, Tomáša Františka Šimona, herca Jana Wericha...

O nenapodobiteľných oravských pobytoch významných českých intelektuálov podal svedectvo herec a spevák Jaroslav Rozsival, ktorý v tom čase žil s rodičmi na Orave. Spolu s básnikom T. H. Florinom v roku 1970 a 1989 vydal bibliofilie Oravské vzpomínky a Oravské reminiscencie Karla Čapka.

Zaujímavo Karel Čapek opísal Oravu v jednom zo svojich „sloupkov“:

„Ono to začíná drobet jako v pohádkovém světě. Je tam hluboká jeskyně a kdo se do ní odváží, najde tam pod zemí kouzelné království. Musí se tam totiž jeti tunelem u Kralovan, jiná cesta tam skoro nevede; ledaže byste byli ryba, řečená hlavatka, a pustili se tam rovnou po řece Oravě. Ono to je na druhé straně Fatry a Liptovských holí; a když se člověk na ty hory dívá od Váhu, ani by neřekl, že se to za nimi tak pěkně otevře a udělá se tam široší kraj s městem Kubínem a Tvrdošínem a Námestovem, se svými vlastními horami, s hrady a kaštelami a dědinami tak čistými, že by se v každé z nich mohl narodit Kristus Pán. Kdyby mi to někdo nabídl, snad bych se uvolil býti králem oravským; byla by to říše strategicky nadmíru příhodně položená...“

Dôkaz o pobyte Karla Čapka na Orave v roku 1931 podáva aj Pamätná kniha artikulárneho kostolíka v Leštínach. Dňa 11. augusta 1931 sú v nej podpísaní: Helena Čapková Palivcová, (sestra batov), Karel Čapek, spisovateľ a Josef Palivec, básnik a diplomat, (manžel

Heleny). Možno predpokladať, že spoločnosť navštívila aj Josefa, ktorý v tom čase prázdninoval v Oravskom Podzámku. Karel vtedy navštívil aj oravské dedinky Zázrivú, Lokcu a Vitanovú, kde si všimol lomenice (drevenice) s vyrezávanými husitskými kalichmi.

Karel Čapek po svadbe s Olgou Scheinpflugovou v roku 1935 sa so Slovenskom rozlúčil a všetok voľný čas venoval úpravám okolia darovaného domu v Starej Huti pri Dobříši.

Josef však zostáva verný svojej Orave.

Na nezabudnuteľné oravské pobyty s Josefom spomína spisovateľka Zuzka Zguriška:

„Málokto z ľudí, ktorí prišli s ním do styku, vie, aký to bol vtipný a neobyčajne vzdelaný človek. Vedel rozprávať o čomkoľvek, a keď išlo o niečo, čo mu bolo zvlášť milé, vedel to brániť s húževnatým zápalom.“

Aj pani Viera Boková z Martina, u rodičov ktorej Čapkovci v Oravskom Podzámku bývali, spomína s láskou na Josefa:

(...) „Čapkovci prichádzali do Podzámku vždy na začiatku prázdnin, obyčajne najprv pani s Alenkou (bola asi o 2–3 roky mladšia ako ja) a pán Čapek potom nejaký čas po nich - ako mal v redakcii dovolenku. Koncom augusta odchádzali, len pani sa niekedy ešte nejaký čas zdržala, lebo si chcela nazbierať rýdziky, prípadne jafury a zavariť ich... (...) Do Podzámku chodili aj Kříčkovci; pán Kříčka bol vtedy profesorom na majstrovskej škole na konzervatóriu a k nám si chodil na klavíri prehrávať možno i komponovať. Pán profesor i pán Čapek mali radi deti a pamätám sa, keď sme si raz robili detský karneval, tak aj oni dvaja sa k nám pridali. Pán Čapek sa prestrojil za horára, obliekol si hubertus, horársky klobúk, do ruky palicu a ešte aj biele fúzy si urobil z vaty. Pán profesor si obliekol oravský kroj - biele súkenné nohavice, malý čierny klobúčik a na ruku si zavesil košík s hubami.

Potom sme v stodole pri gramofóne tancovali, oni dvaja tiež... (...) Na kúpalisku sa občas robievali „gulášpartie“, na ktorých sa zúčastňovalo mnoho hostí i s deťmi. (...) Pokiaľ ide o Karla Čapka, ten,

ako sa pamätám, prišiel do Podzámku len asi na 2–3 dni. Mám od neho jeho knihu Cesta na sever s jeho podpisom a venovanie k Vianociam 1936.

Pán Josef Čapek bol na Orave známy a obľúbený, dobre sa tu cítil a rád sa sem vracal...

Vzťah Josefa Čapka k Orave azda najvýstižnejšie charakterizuje jeho veta: „Všetchno je krásné, ale co je to proti naší Oravě: tam je všechno pohromadě a ještě víc...“

Orava na bratov Čapkovcov ani po rokoch nezabudla. Dňa 20. júna 1986 bola v Oravskom Podzámku odhalená pamätná tabuľa tohto znenia:

„Pamiatke Karla a Josefa Čapka, významných českých umelcov, ktorí v rokoch 1930 – 1938 navštevovali Oravu, obdivovali jej krásy a milovali jej ľud.“

Slovensko nezabúda na bratov Čapkovcov. Od roku 1990 mesto Trenčianske Teplice, tamojšie kúpele a Kruh priateľov českej kultúry Bratislava udeľujú CENU KARLA ČAPKA „za propagáciu života a diela bratov Čapkovcov na Slovensku a praktické uplatňovanie česko-slovenskej vzájomnosti“, ktorej nositeľmi je doteraz 34 významných českých a slovenských spisovateľov, hercov, vý-

Pohľad na výstavu SLOVENSKO BRATŘÍ ČAPKŮ

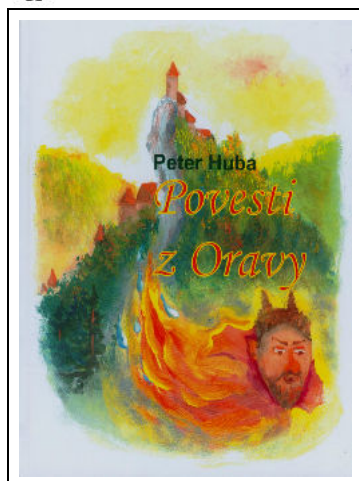
Na dolnej fotografii autor príspevku pri pútavom rozprávaní

tvárníkov a kultúrnych pracovníkov. Aspoň malým dielom tak spláca dlh mužom, ktorí úprimne milovali slovenskú krajinu a ľudí v nej žijúcich.

Ivo Veliký

zo svojej knihy Bratia Čapkovci na Slovensku
(vydal KPČK Bratislava v r. 2008)

Povesti z Oravy

Prezentácie nových kníh

Ešte 7. 9. 2009 sa v čítárni Oravskej knižnice Antona Habovštiaka uskutočnila prezentácia a krst knihy Povesti z Oravy. Pre napísanie 22 pôvodných povestí autor podklady zozbieral počas výskumov k monografiám oravských obcí.

Z pera Petra Hubu je to už štvrtá kniha povestí.

Čitateľovi sa v úvode prihovára slovami:

Záujem o povesti nepodlieha žiadnym módnym zmenám. Bol v minulosti, zachoval sa do dnešných čias a určite pretrvá do budúcnosti.

Siahnúť po povestiach znamená priblížiť sa aspoň trochu k našim predkom, preniesť sa do doby, v ktorej žili, dozvedieť o ich myslení a správaní sa v zložitých, často veľmi tragických situáciách.

Dianie okolo seba si ľudia v minulosti vysvetľovali po svojom, tak ako sa nám to zachovalo v ústnom podaní z generácie na generáciu. Určite aj čas sa k tomu postavil svojím spôsobom, väčšinou popridával, lebo fantáziu ľudí nemožno skrotiť ani umlčať. Pri feudálnom tmárstve zostávala ľudom aspoň fantázia voľná ako vták, vysoko nad kvitnúcou lúkou.

Širšej verejnosti predkladáme ďalší súbor povestí, zozbieraných počas výskumov k monografiám obcí a spracovaných do podoby, ktorá sa nám zdala najpravdepodobnejšou. Pochopiteľne, museli sme si aj vymýšľať.

Či sa nám podarilo povesti vyrozprávať pútavým spôsobom, nech posúdi čitateľ.

Záujem o povesti je u čitateľov stále veľký

Z jednej kolísky

V pondelok 5. októbra 2009 o 16.00 hod. sa na pôde Oravskej knižnice Antona Habovštiaka v Dolnom Kubíne uskutočnila prezentácia publikácie Z jednej kolísky, ktorá bola vydaná pri príležitosti 100. výročia narodenia spisovateľky Margity Figuli.

Kniha je osobitá v tom, že sú v nej prvýkrát publikované materiály, ktoré boli doposiaľ pred verejnosťou ukryté. Je to predovšetkým korešpondencia spisovateľky so sestrou a ďalšími príbuznými (z rokov 1966-1987) a tiež množstvo fotografií uchovávaných synom Margity Figuli Borislavom Šustrom. Knihu tvoria tri kapitoly: Výber z korešpondencie, Vo fotografii a O sebe a o svojom diele.

Z prezentácie knihy Z jednej kolísky

Zostavovateľom knihy je Peter Huba.

Publikáciu *Z jednej kolísky* vydala Oravská knižnica Antona Habovštiaka v Dolnom Kubíne. Na vydaní sa podieľal Žilinský samosprávny kraj, Obec Vyšný Kubín a niekoľko ďalších sponzorov.

Anton Habovštiak v spomienkach

V nedeľu 6. decembra 2009 o 14.30 hod. sa na pôde Oravskej knižnice Antona Habovštiaka v Dolnom Kubíne uskutočnila prezentácia publikácie *Anton Habovštiak v spomienkach*.

340 stranová publikácia pozostáva zo štrnástich kapitol, do ktorých je začlenených 130 príspevkov. Na Antona Habovštiaka spomína rodina, spolužiaci, spolupracovníci, jazykovedci, spisovatelia, pracovníci z oblasti kultúry, vydavatelia, cirkevní predstavitelia, verejní činitelia, priatelia i rodáci. Texty sú doplnené blokmi dokumentárnych fotografií.

Napriek nedeľnému odopoludniu sa priestor hudobného oddelenia Oravskej knižnice zaplnil do posledného miesta. Prezentácie knihy sa zúčastnili viaceré významné osobnosti, ale aj veľa takých,

ktorým učarovali Habovštiakove knihy povestí, neopakovateľných rozprávok i románov.

Bohatý program a príjemná atmosféra predĺžili akt prezentácie do večerných hodín.

Publikáciu *Anton Habovštiak v spomienkach* vydala Oravská knižnica Antona Habovštiaka v Dolnom Kubíne. Na vydaní sa podieľal Žilinský samosprávny kraj, Mesto Trstená, Obec Krivá, Obec Podbiel a niekoľko ďalších sponzorov, medzi nimi aj rodina Antona Habovštiaka.

Katarína Habovštiaková (manželka Antona Habovštiaka - v strede) s tromi dcérami. Vpravo poslanec Európskeho parlamentu MUDr. Miroslav Mikolášik

10 rokov

Literárny klub FONTÁNA

K 10. výročiu existencie Literárneho klubu Fontána vydala Oravská knižnica Antona Habovštiaka v Dolnom Kubíne zborník. Jeho zostavovateľkou je Miriam Kazimírová.

Uplynulých desať rokov zhodnotila v príhovore, ktorý tu uvádzame.

Milí čitatelia,

vitajte medzi autormi literárneho klubu Fontána, ktorý začal písať svoju históriu v roku 1999. Vznikol spontánne, zo želaní stretávať sa, komunikovať, konfrontovať svoju tvorbu s inými a zároveň počúvať a porovnávať. Oravská knižnica Antona Habovštiaka sa stala miestom, kde sa raz mesačne takéto stretnutia uskutočňujú už desať rokov. Sú otvorené každému, kto sa zaujíma o literatúru a umenie, kto sa neobáva podeliť o svoje myšlienky, príbehy, verše, o to, čo vytvoril a ponúka čitateľovi, divákovi či poslucháčovi. Autori, členovia klubu, verejnosti predstavujú svoju tvorbu v periodikách, klubových zborníkoch, na čítačkách a autorských večeroch. Zúčastňujú sa, viacerí úspešne, literárnych súťaží a prehliadok umeleckého slova. Sú medzi nimi aj takí, ktorým sa už podarilo vydať vlastnú knihu. Od založenia klubu sa v ňom stretávajú všetky generácie, od žiakov základných škôl až po dôchodcov. Generačné problémy sa spolu stráveným chvíľam vyhýbajú a práve naopak, rôzne vekové skupiny sa navzájom obohacujú, povzbudzujú a rešpektujú.

Prvý zborník *Na úteku* vyšiel v magickom roku 2000. V druhom sa vybrali *Zabudnutými cestami* (2002) a pokračovali *Nakreslenou podstatou tvarov bez súvislosti* (2004). Rok 2005 priniesol zborník bez názvu a rok 2007 medzinárodný zborník *Tam kde obor spí – Tam, gdzie spí olbrzym* v spolupráci s poľskými tvorcami z Limanowej.

Tak ako prichádzal a odchádzal čas, prichádzali a odchádzali aj autori. Niektorí sú v klube od začiatku až do dnešných dní, pre iných je to už minulosť. Tí súčasní sa prezentujú v zborníku poézie a prózy, ktorý držíte v ruke. Hoci vychádza pri príležitosti 10. výročia vzniku literárneho klubu Fontána, nemá ambíciu rekapitulovať a ani nemôže priniesť tvorbu všetkých doterajších členov. Verím, že tak ako potešil autorov, poteší a osloví aj Vás, pretože bez čitateľa nemá tvorivé literárne úsilie zmysel.

Prajem Vám príjemné čítanie.

Zostavovateľka

Pod dekadou slov

Literárny klub Fontána pri Oravskej knižnici Antona Habovštiaka

1999-2009

Ukážky zo zborníka

Iveta Babničová LÁSKA

čo je láska?
len túžba anjelov šepkať
nežne
čo je láska?
obete, a preto hrešme!
čo je láska?
odpoveď na hádanky vetra
čo je láska?
príbeh voňavého svetra
čo je láska?
aj smiech v telefóne
čo je láska?
spiaca hlava v lone
čo je láska?
vraj obyčajný cit
čo je láska?
niečo, čo sa nedá skryť!

Matej Kohár

Padá jesenný list.
Znáša sa na zem,
ktorá stoná pod ťarchou dažďa
vytekajúceho zo slzných kanálikov.

Siedmy roh hojnosti ostane nenaplnený
zo strachu o ten šiesty.

Peter Tomáš
ŽLTÉ ZÁPALKY

Mesto je čierna káva
najhorkejšie zrána
už viem, že je nezmysel
zaspávať Ty nemá
gejša s telom mávaš
ako predavačka zápaliek
podľa žltého Andersena
na námestí mieru
V Pekingu plápolám

nostalgickým plameňom
Si black dáma v pohári
Si prisilný grog
a my v ňom
Predstierame hypnózy
štek plástových pohárov
nehýrieme navzájom Už vek
metronóm je zradca
na čo siahne pokazi
a odmení tuláka
iba z plytkých riek

Tomáš Toček
VALENTÍN

V kine bolo prítmие.
Ty si bola zahĺbená
v romantickom príbehu,
necítila si, ako sa posúva
moja ruka
ani to, že ti kradnú
kabelku.

Rozhovor**S Petrom Hubom o dvoch knihách**

V druhom polroku 2009 vyšli dve memoárové knihy, Anton Habovštiak v spomienkach a Z jednej kolísky o Margite Figuli. Pri oboch ste boli. Doteraz ste venovali pozornosť najmä monografiám a vlastnej literárnej tvorbe, najmä povestiam, ale aj rozprávkam, či románom? Je to pre vás zaujímavý žáner?

Na túto otázku sa mi nedá jednoznačne odpovedať. Obidve spomínané knihy vznikli dosť spontánne, teda som nerozmýšľal nad tým, či si idem rozšíriť svoje záujmy o iný žáner. Skutočne neviem, či budem v dohľadnej dobe nad podobnými publikáciami pracovať i keď to nemôžem vylúčiť ani z hľadiska môjho súčasného pôsobenia v knižnici. Myslím si, že v týchto časoch je žiaduce poskytovať čitateľom publikácie podobného druhu. K osobnostiam, ktoré významnou mierou ovplyvňovali kultúrne dianie v minulých časoch sa treba vracieť, zanechali nám veľký odkaz a máme sa od nich čo učiť.

I keď v náhody neverím, u obidvoch kníh sa myšlienky na ich spracovanie zrodili za zvláštnych okolností. Dostali sa mi do rúk doposiaľ nikde nepublikované materiály a moje nadšenie urobilo svoje. Možno som chvíľu váhal, lebo vydať knihu v dnešných časoch nie je jednoduchá vec. Netrvalo to však dlho.

O Antonovi Habovštiakovi to bolo ešte v mojom Vydavateľstve v roku 2007. Po príchode do Oravskej knižnice, ktorá nesie meno Antona Habovštiaka, som sa rozhodol, aby vydavateľom knihy bola práve knižnica. Zdalo sa mi, že je to tak správnejšie.

Chceli by sme vedieť niečo o tom, ako ste na tom pracovali, najmä p. Habovštiak, bol vám blízky a často ste s ním spolupracovali?

Nepopieram, že mi bol blízky. Nedalo by sa pracovať na knihe o človeku, ak by ste neboli s ním nejakým spôsobom spriaznení. Spájala nás práca na výskumoch a predovšetkým Orava. Právom som napísal aj v knihe spomienok, že mi chýba. Radil som sa s ním, keď som mal pocit, že radu od neho potrebujem. Veľa som sa od neho naučil. Výraznou mierou prispel aj do obsahu monografií, na ktorých som pracoval.

Zostavenie knihy spomienok som prenechal na pani Katarínu Habovštiakovú, manželku Antona Habovštiaka a ich dcéru Annu Kováčovú, rod. Habovštiakovú. Ony mali bezprostrednejší prehľad o vzťahoch A. Habovštiaka, o jeho spolupracovníkoch a to nielen na Slovensku, ale aj v okolitých štátoch. Pôvodný predpoklad bol 120 strán. Texty postupne narástli až na súčasných 340 strán. Vznikla kniha – dokument o významnej osobnosti a v súvislosti s ňou o iných dejateľoch, o dobe, snaženiach i bohatstve, ktoré nám zanechali.

Margita Figuli je určite zaujímavým zjavom v slovenskej literatúre. Prečo názov Z jednej kolísky?

Knihy o Margite Figuli sa rodila veľmi rýchlo a pomerne rýchlo uzrela aj svetlo sveta. Všetko sa udialo v priebehu roka 2009. Dostala sa mi do rúk súkromná korešpondencia Margity Figuli, ktorú písala do rodnej a pre ňu milovanej Oravy, predovšetkým do Vyšného Kubína. Zväzok listov som si niekoľkokrát prečítal a uvažoval. Robil som to len tak pre seba. V tých časoch som však pochopil veľkosť osobností Margity Figuli a hlavne pokoru a jej nesmiernu skromnosť. Jednoznačne ma zaujala, hoci jej tvorbu som poznal. Vtedy sa u mňa udomácnila myšlienka spracovať a vydať o Margite Figuli knihu z materiálov, ktoré boli verejnosti viac-menej neznáme. Výraznú pomoc poskytol aj syn Margity Figuli Borislav. Mal som k dispozícii niekoľko desiatok fotografií, ktoré tiež verejnosť nepoznala. Pridal sa aj bývalý predseda Okresného národného výboru pán Juraj Murina. Aj z jeho archívu sme použili niekoľko listov od Margity Figuli.

Nuž a názov. Margita Figuli sa narodila v tom istom dome ako Pavol Országh Hviezdoslav, obidvaja teda vyšli z jednej kolísky.

Knihy o Margite Figuli a tiež o Antonovi Habovštiakovi vyšli vďaka finančnej podpore Žilinského samosprávneho kraja a viacerých sponzorov.

Za rozhovor poďakoval **Stano Markovič**

B

ystré hlávky v akcii – Knižný Vševedko 2009

V priestoroch čítarne Oravskej knižnice Antona Habovštiaka sa s finančnou pomocou Mesta Dolný Kubín z grantového programu Šanca pre všetkých a obetavých sponzorov realizovalo 19. októbra 2009 o 10.30 slávnostné vyhlásenie regionálneho kola literárneho kvízu Knižný Vševedko 2009 pre deti do 12 rokov. Uvedené podujatie má aj charakter kraj-

ského kola, v rámci Žilinského kraja sa na jeho realizácii podieľa vždy iná knižnica, tento rok to bola Turčianska knižnica v Martine. Do nášho regionálneho kola súťaže bolo zapojených 19 dolnokubínskych triednych kolektívov ZŠ a Cirkevného gymnázia A. Radlinského, v počte 510 žiakov 5.-6.ročníkov. Súťažiaci deti si svoje vedomosti preverili v písomnom literárnom teste, ktorý zostavovala knihovnička detského oddelenia, žiak s najvyšším počtom bodov z každej triedy postúpil do slávnostného vyhodnotenia. Kvíz bol pre ne veľkou výzvou, otázky boli zamerané nielen na učivo ZŠ. Zámerom knihovničiek bolo prostredníctvom literárnych otázok deťom priblížiť aj pre ne knihy a autorov neznámych, v knižniciach v súčasnosti najčítanejších (Roalda Dahla, Thomasa Brezinu, Gabrielu Futovú, Romana Brata, Enyd Blytonovú, Jacquelin Wilsonovú). Tak ako každý rok ich potrápili hlavne otázky týkajúce sa slovenskej literatúry, pri otázkach zo súčasnej tvorby poniektorí často otvárali svoje očka a ústa od prekvapenia dokorán. Do hľadiska bola za odmenu pozvaná trieda piatakov zo ZŠ Petra Škrabáka. Slávnostné vyhodnotenie sa nieslo v duchu zábavy v dvoch zábavných kolách „vševedkovia“ predviedli svoje literárne vedomosti, všetci súťažiaci boli odmenení. Podujatie spestrila účasť vzácneho hosťa – autora detských kníh Zvieratko pre Tadeáša a Zverinec na siedmom poschodí, spisovateľa, ktorý žije a tvorí v Lučenci – Petra Gajdošíka. Malí „vševedkovia“ a v popoludňajších hodinách žiaci školského klubu pri ZŠ J. Matúšku sa v improvizovanom rozhovore od neho pýtať, čo má rád, kde pracuje, koľko má rokov, prečo píše. Čas neúprosne letel, pozvaným hosťom, divákovi, oceneným v bruškách začali „vyhrávať cigáni“ – jednoducho sa blížil čas obeda a všetci boli zvedaví na umiestnenie na prvých troch miestach. Skvelé výsledky dosiahli deti zo ZŠ P. Škrabáka, čo sa prejavilo v ich celkovom umiestnení – na prvom mieste skočila žiačka 5. A Katka Studeničová, na druhom mieste žiačka 6. A Klaudia Godišová, tretie miesto „vyfúkla“ tejto škole žiačka 5. A ZŠ Janka Matúšku Ema Kostrošová. Medzi umiestnenými boli minimálne bodové rozdiely, pri niektorých rozhodovali naozaj len a len viacbodové otázky. Naši regionálni víťazi zastupovali našu knižnicu na už spomínanom krajskom kole v Martine 28. októbra 2009. Tak ako už každoročne sa knihovničkam potvrdilo, že jednotliví víťazi sú čitateľmi našej knižnice, školskej knižnice, prípadne majú doma ich rodiny rozsiahlu knižnicu. K spusteniu akcie prispela aj návšteva mestskej káblovej televízie Info štúdia Dolný Kubín.

Týmto zaujímavým podujatím sme sa snažili motivovať zúčastnené deti k aktívnej sebareprezentácii svojich vedomostí z oblasti literatúry, podporiť ich záujem o čítanie a o knižnicu ako takú, priniesli sme im poučenie a veľa príjemných a veselých zážitkov, ponúkli sme im možnosť zoznámiť sa s tvorcom detskej knihy Čítanie kníh ako dôležitá aktivita počas voľného času je dlhodobý proces, v súčasnej dobe internetu, počítačových hier a televízie aj spoločensky veľmi žiaduci.

Alena Javorková – pracovníčka detského oddelenia

Česká republika

Slovo má náš partner

Regionální knihovna Karviná – vítěz soutěže Evropská veřejná knihovna, Helsinky 2000.

Regionální knihovna Karviná (dále jen RKK) je městskou knihovnou s regionální funkcí, působí v Euroregionu Těšínskému Slezsku, a to na Severní Moravě v České republice. Město Karviná se rozkládá v údolní nivě řeky Olše v nejsevernějším předhůří Slezských Beskyd. Na severovýchodě hraničí s Polskem a cca 50 km na východ se nachází hraniční přechod na Slovensko. Ve městě žije cca 64.000 obyvatel, v okrese kolem 275.000 obyvatel. Prvkem, který významně ovlivnil rozvoj města, byl objev černého uhlí ve 2. pol. 18. století. Přesto, že se region vyznačuje značně soustředěným průmyslem, byl v posledních letech posílen jeho význam obchodní a turistický. K tomu přispívají dalkovské lázně a rehabilitační sanatorium, které díky jodové balneoterapii dosahuje vynikajících výsledků při onemocnění pohybového ústrojí a nervového systému, nedávno zrekonstruovaný fryštátský zámek, jak rovněž vznik Obchodně podnikatelské fakulty Slezské univerzity v Karvině.

Knihovna spravuje 14 odborných pracovišť, eviduje přes 160.000 knihovních jednotek, 8.500 čtenářů (z toho 27 % dětí a mládeže), 160.000 návštěvníků, kteří si ročně vypůjčí přes 440.000 dokumentů. Spolupracuje s 11 veřejnými knihovnami v okrese, a to v oblasti doplňování knihovního fondu, katalogizace, informatiky a odborné metodiky. Od roku 1968 vyvíjí při knihovně nepřetržitě svou činnost Filmový klub v Karvině.

Role knihovny v informační činnosti

V zájmu prohlubování informační gramotnosti stávajících i budoucích uživatelů provozuje RKK internetová setkání a kurzy p.n. začínáme s PC.

Knihovna vybudovala informační systém na území města, který je veřejnosti přístupný prostřednictvím 60 terminálů na pracovištích knihovny a 4 infoboxů, které jsou umístěny v nejfrekventovanějších částech města přímo na ulici. Koordinačním a řídicím centrem informačních toků je Městské informační centrum, které RKK zřídila a spravuje. V letošním roce proběhla rekonstrukce MIC včetně nového vybavení účelovým nábytkem a moderní výpočetní technikou. Ve snaze zkvalitnění poskytování občanských informací se MIC stalo členem Asociace turistických informačních center České republiky a byla navázána spolupráce s Agenturou pro regionální rozvoj, která je pravidelným dodavatelem specializované literatury o Evropské unii.

Občané města a regionu mohou čerpat informace z následujících databází: katalog podnikatelů, občanské informace, služby, obchod, občerstvení, vzdělávání, církev, ubytování, jízdní řády vlaků a autobusů, kultura a památky, sport, zdravotnictví, banky, pojišťovny, pošty, životní prostředí aj.

Ochota vyjít vstříc rozličným kulturním a etnickým potřebám

V karvinském regionu žijí v koexistenci s Čechy také mimo jiné dvě početné etnické skupiny, tj. Slováci představují 8,3 % a Poláci 8,2 % z celkového počtu obyvatel (viz poslední sčítání lidu z r. 2001). Jde o region s největším zastoupením jiného než českého etnika v ČR, i když jde o etnika jazykově blízká (v případě češtiny a slovenštiny dokonce velice blízká, takže běžný čtenář je schopen číst literaturu v jazyce svého souseda). RKK ve snaze poskytnout literaturu v mateřském jazyce buduje fondy slovenské a polské literatury, spolupracuje s polskou školou a Obcí Slováků v Karvině a své služby uživatelům poskytuje v rámci samostatných specializovaných pracovišť. Pro občany slovenské národnosti pořádá knihovna výstavy, literární večery, setkání se spisovateli a velmi žádané přednášky na téma tradice lidové slovenské kultury.

V rozvoji národního cítění Poláků hraje velkou roli knižní osvěta. Na území našeho okresu působí 15 polských oddělení, kterým RKK poskytuje dlouhodobě soustavnou metodickou péči. Pro čtenáře těchto knihoven jsou z fondu RKK pořizovány výměnné soubory polské literatury, zasílány atraktivní časopisy a také vyřizovány požadavky v rámci meziknihovní výpůjční služby. Velmi bohatá je kulturně vzdělávací činnost pro polské spoluobčany. Vedle zajímavých setkání se spisovateli, literárních večerů, odborných přednášek, soutěží pro různé věkové kategorie jsou v prostorách knihovny instalovány výstavy regionálních tvůrců, a přispěním knihovny jsou vydávány monografické katalogy k jednotlivým výstavám. Knihovna zorganizovala velmi zajímavou akci

pod názvem „Čtenář donátorem své knihovny“, prostřednictvím které byla dána šance jednotlivým čtenářům, aby sami určili výběr literatury, která bude zařazena do fondu knihovny, a také přispěli na její zakoupení. Pozornost si zaslouží realizace dvou velkých projektů p.n. „Cała Polska czyta dzieciom“ a „Z książką na wializkach – S knihou na cestách“.

Zvýšenou péči věnuje také knihovna rómskému etniku (0,4 % z celku) zvláště mládeži, kde v rámci pořádaných besed, informačních lekcí a hudebních pořadů dochází k hodnotnějšímu naplnění jejich volného času.

Propagování literatury a čtení

RKK prostřednictvím vlastní domovské stránky vystavené na internetu – www.rkka.cz – prezentuje přehled poskytovaných služeb, činností, literárních a inforatických aktivit jednotlivých středisek. Online katalog knihovního fondu – Souborný katalog RKK, rovněž vystaven na internetu – je budován s kooperujícími knihovnami regionu, i s možností online objednávky požadovaného dokumentu.

Dílem skupiny pracovníků RKK je tvorba univerzální databáze BELETRIE, která představuje přehled krásné literatury s rozšířením o literatura faktu, cestopisy, životopisy a je zpracována vícehlediskovým způsobem, jehož pomocí se dá kniha vyhledat podle různých věcných a formálních hledisek. Důležitým nástrojem při vyhledávání dokumentů pro nejširší veřejnost z katalogů českých knihoven vystavených na internetu je Meziknihovní výpůjční systém (www.mvs.cz), který je produktem odborníků RKK.

Od roku 1995 pořádá knihovna v zářijových dnech Knižní jarmark, jehož cílem je popularizace literatury pro děti, mládež a dospělé formou jarmarečního prodeje knih v jazyce českém, slovenském a polském. Nákup a prodej starších knih, časopisů nejen v jazyce českém, ale i německém, anglickém a polském nabízí Antikvariát v Městském informačním centru při RKK. RKK zabezpečuje bohatou publikační činnost v lokálním, regionálním a odborném tisku. Četné jsou bibliografie a rešerše o historii města, o podnikání v regionu, o fotbalovém týmu, o regionálních umělcích nebo o výročí vyhlášených organizací UNESCO. RKK připravuje a realizuje široké spektrum knihovnických lekcí (např. o současné české poezii pro nejmenší, o dílech českých autorů, o humoru v české i světové literatuře nebo o samizdatové a exilové literatuře aj.), tematických besed (o lidovém umění, o ilustrátorech dětských knih) a informativních lekcí (digitální informační zdroje, internet aj.) určené pro děti a mládež.

Výměna kulturních hodnot v rámci mezinárodní spolupráce

Knihovna organizuje semináře z oblasti knihovnictví a informatiky pro odborníky z knihoven ČR, ale též ze zahraničí. Velmi úspěšný byl mezinárodní seminář na téma „Informační infrastruktura města a postavení knihovny v ní“. Zástupce RKK se pravidelně účastní česko – bavorsko – rakouských odborných seminářů v Plzni (ČR), Weidenu (SRN) a Mistelbachu (Rakousko), kde prezentuje nejnovější výsledky činnosti své knihovny. Cenná je i výměna dokumentů, kterou knihovna realizuje s příhraničními knihovnami v Polsku. V roce 2008 vybudovala RKK první virtuální knihovnu v prostředí celosvětového portálu Second Life. Je zde široký prostor pro propagaci služeb knihovny, přednášek a kulturních aktivit města.

Naše knihovna se ve své strategii činnosti orientuje na utváření evropského modelu informační společnosti kde jsou vedle ekonomických a technických faktorů také preferovány vzdělávací, sociální, kulturní a demokratické rozměry jejího rozvoje.

PhDr. Halina Molinová, ředitelka

*Oddelenie
poľskej literatúry
a hudobné
oddelenie
knížnice*

Vybrali sme

Osobnosti Roky Činy

Leopold Bruck

15. 11. 1800 – 18. 4. 1866

učiteľ, knihovník

Slávnostné verše ktoré pri príležitosti odovzdania záslužného kríža Leopoldovi Bruckovi predniesol dňa 17. augusta 1865 Juraj Šípka, učiteľ z Veličnej (uverejnené v Sokole, roč. 4, 1865, č. 1, str. 191-192):

*Stojí väža žulopevná – povest' ju zakladala, -
Slávov slávnych aby slávu slávne svetu hlásala! -
Dnes nám deň vzkriesenia svieti, -
A povest' ku väži letí. -*

*Čože beží, - čo jej náhlo, či ju honia klebety?
Či snád' beží zdomácneným nárkom, plačom v ústrety?
Oj nie bratku! Dneská ona
Jasným čelom cestu koná.*

*Očí žiara bleskom neba, - tvárou radosť zahráva
Utrhačným nepravníkom prstom výstrahu dáva,
„Tomu zaznanému – vraví, -
„Prinášam ja veniec slávy!“*

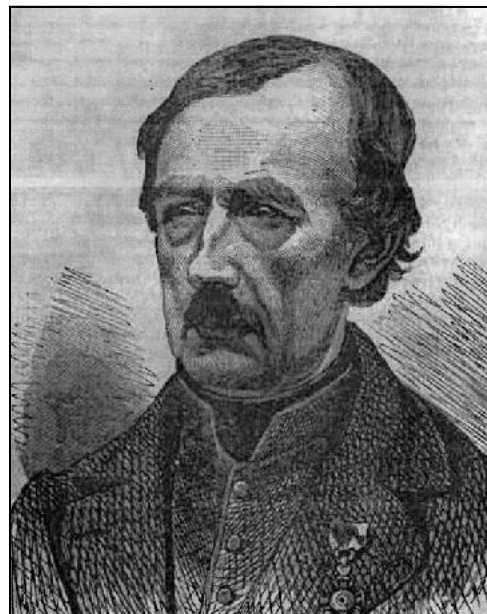
*Dobehla už k samej väži, - vetrík miľo povieva -
Prejde schody, stupí na strop, aj zvon nežne zaznieva,
I nedbá na iné deje,
Šlechtný cit vo zvuk leje.*

*„Ktorý to zvon? Čo za heslo?“ Ľud sa rädom zpytuje.
To zvon školy, on oslavu Brucka nášho zvestuje;
Ľud zďaleka, i Ľud z blízka,
V úcte si pravice stísa.*

*Dlhú reťaz dlhých rokov on osvetu pestoval,
Na tisíce zdarných duší Bohu, rodu dochoval;
A cit ducha šlechtného
Oblážil chovancov Jeho.*

*Hospodár i remeselník i vedomec učení,
Spôsobne si svetom kráča, Jeho radou vedený;
Bo ducha, mravov základy
Sú z Jeho plodnej záhrady.*

*Moc razy už od tých časov zmrzla bystrá Orava,
Moc razy sa rozjarila Choča nášho dúbrava,
Jak vážny úrad Staršieho
Zdobí ctenú hlavu Jeho.*

*Spolok vychovávateľský hned' od prvopočiatku
Rád sa poddal správe Jeho, čo znateľ'a poriadku;
A hľa! On i tú dôveru
Uspokojuje nad mieru.*

*Bo dôvera triumf slávi, keď tu Jeho náradý
Ochotne sa prijímajú ako vzácne poklady.
On Kampe-ho umom radí;
O blud nikde nezavadí.*

*V učiteľskej pamätnici stkvie sa kvet Jeho diela,
Usilovnosť i zdar ducha svedčí ona docela;
Z nej i d'alšie pokolenie
Pozná Brucka pôsobenie.*

*Meru i šest' raz už vítal v jaseň mládež do školy,
Nečakajúc dar odmeny, vd'ačne sa s ňou mozolí,
Bárs má s ňou prácu storakú, -
Nezašomre na nevďaku.*

*Keď rozpustí húf maličkých – už zpotený – z večera,
Odpočinkom si nevoľká, - preč sa z domu poberá,
A ešte i v súkromnosti
Cudzích darom ducha hostí.*

*Aby búrky nezkazily Jeho školy vinicu,
Túžbou chtivou, potným grošom, založil aj knižnicu,
A bárs pracuje deň celý,
Predsa duch v ňom vždy veselý.*

*Div divový! Ba zázračný dar to božej milosti,
Na Toho už Božie oko hľadá v milej Púbsti!
On je preds vždy krotký, tichý,
Bez nárokov a bez pýchy.*

*I sirotsko-vdovský ústav dosť biedne založený,
Je s výsledkom blahoplodným Jeho správe sverený;
On sirote, - On i vdove
Pomocou vždy pohotove.*

*Počet zásluh Jeho snaha aj tým si zveličila,
Keď o pomoc tomu spolu i u jiných prosila;
Hen z prestola vysokého
Vyslyšaná prosba Jeho.*

*A v hodinách včasných ranných kde Ho každý nech
hľadá
Tam v knižnici Čaploviča, knihy v rady ukladá.
Ba ešteže? To už veľa!
Tým sa umorí docela.*

*Keď si jiný ticho hoví v pokojnej domácnosti,
On i vtedy vedu loví, nič nezná o slabosti;
Knihy berie, - knihy dáva, -
Duch, telo Mu neustáva.*

*Zvon už povest' pristavuje, - tichne jeho zvučný hlas,
Ale ku zvonu druhému letí letom blesku zas.
Eud ten čaká, ľud ten stojí
V tichom posvätnom pokoji.*

*I zašumí – srdce udre, - znenie uchu lahodí,
Zas zvestuje povest' vážnu, čo zo zásluh pochodí,
I nedbá na jiné deje,
Šlechtný cit vo zvuk leje.*

*Ktorý to zvon? - čo za heslo – ľud sa znovu zpytuje,
To zvon Cirkve, on oslavu Brucka nášho zvestuje!
A kresťan, vždy v viere stály,
Zbožným srdcom Bohu chváli.*

*Čuješ spievať svaté žalmy? To Kubinskej cirkve sbor,
Aj! spevy to vydarené: - bo On riadi spevcov chór!
A varhanov jemné hlasy
Budia v ľudu city spásy.*

*On aj v tomto zbožnom citu dietky si zošlecht'uje,
Keď ku blaženej večnosti vierou jich pripravuje;
I za to dnes obec celá
Žehná svojho pestiteľa.*

*Um vtipný, zručnú pravicu, miestná cirkev poznala,
Za to sboru zápisnicu pod Jeho spravu dala;
A On i to berie vďačne,
Bárs tým starosť rastie značne.*

*I velebné predstavenstvo bratstva Oravského,
Z vľúdnej snahy povýšenia stavu učiteľského
Jeho hodným byť uznalo.
By mu pero do rúk dalo.*

*Že Bruck v srdci národ chová, dokázal tisíc razy,
toho zvlášte pri Matici sú preskvelé dôkazy;
Bo dar dôstojný magnáša
Matičke v obeť prináša.*

*Ani Umka Jeho nedlie v ukryté netečnosti,
I tá plody objavila dokonalé v hojnosti;
Zvlášť čítanka Ním vydaná,
Je nám srdečne vítaná.*

*Chceš si knihu zadovážiť, tú najnovšie vydanú? -
Kde sklad je kníh? Nuž na ktorú obrátiť sa máš stranu?
Len sa ty obráť k Bruckovi,
Opatriť ju On hotový.*

*Mnoho vyšlo zdarných detí zo zdarnej Jeho školy,
Čo sú známi vlasti, rodu, ako hodní sokoli;
Jemu za to vďak prislúcha,
Že zošľachtil jejich ducha.*

*Zvony ztíchly povest' zmizla. A Cherub v bleskoch slávy,
S drahocenným stkvělým darom nad Kubínom sa zjaví,
I zapeje harfy strunou:
„Aj hľa! kríž zásluh s korunou!“*

*I berie ho dobroprajná, - ba Osvietená ruka,
I zdobí s ním blahosklonne, šlechtné prsia Brucka,
A ľud s úctou vyvoláva:
„Aj sláva! Bruckovi sláva!“*

— — —

Viac potrvá umení
nežli bohatstvá a jmení.

Víc veria lži bohatého
nežli pravde chudobného.

Hladem zmorený velice
nebojí se šibenice.

Páni dlouhé ruky mají
nebo daleko sahají.

Kto chce v pokoji trvati
nemá s páni sedáti.

Malý zlodej viset musí
velký všecko mešcem dusí.

Ž Osla len vždy osel bude
bárs do akademie pújde.

Blázen tratí, moudří zbíra
boháč chudobného zdíra.

Leopold Bruck: Carmina
proverbialia (1820), v rukopise.

Mikuláš Gacek

10. 7. 1895 – 22. 1. 1971

notár, spisovateľ, prekladateľ

Moskovské zápisky Mikuláša Gacka zostali v rukopise. V dnešných časoch nie je veľký predpoklad, že sa niekto podujme ich vydať. V prvom čísle nášho časopisu (1/2009) sme uverejnili malú časť z nich. Vzhľadom na ohlas a tiež na 115. výročie Gacekovho narodenia, uverejňujeme ich ďalšiu časť.

15. apríl 1941

Valent Beniak má v Gardistovi „lamentácie veľkonočné“:

....Náš život vyšiel z koryta zákonov, hniezdom hadov sú naše srdcia a naše skutky nemajú gazdu... Umiera Európa, Pane, zem Tvojho kultu a Tvojej slávy! Nebesá dávali znamenia, triasli sa hory a duneli hĺbky, hluchí sme boli však a slepí, až prišla pohroma a od ľaku zasekli sa nám zuby a naše trojnásobné „jaj“ hlboko nám uviazlo v hrdle.

Zakrnelá duchom umiera stará Európa, musí umrieť, aby mohla vstať z mŕtvych. Vojnami a hladom spustošená a zdecimovaná, pádom a pokorou zlomená, doplází sa Tvojej milosti, Pane, z ktorej sa má zrodiť nový život ...Počítaš naše hodiny, Pane, a učuješ s nami. Ženieš nás do podzemia ako v hromadné hroby, kým v našich mestách vystrája skaza. Hviezdy Tvoje vidia naše utrpenie, lež studené sú a nekanú slzou. Smrť pochoduje s človekom, aby mu napokon ponúkla svoje lono studené, až sa k nej nakloní ako socha pokoja a mŕtvej krásy.

Na čiu počesť je tento ohňostroj, Pane, v ktorom horí človek ako tráva a krv jeho v hojnosti šľahá ponad mračná? Čuj naše srdcia, desne bijú ako zvony puklé a skučia ako jahňatá poviazané, s nožom na hrdle priloženým. Dosť bolo obetí, Pane! Zachyť ruku trestajúcu, vyber nám z rúk nástroje vraždy! Rozkáž „pohov!“ a rukou prebodnutou pohľad nám tvár, tvár našu bledú a studenú ako tvrdá oceľ!

25. apríl 1941

Do listu Valentovi:

.....V tiché nedeľné dopoludnie - zvonku len ako vzdialené dunenie hromu dolieha hrmot tramvají zo susedných ulíc a bzukot eroplánov odkiaľsi spoza chmár - začínam skrúšenú bohoslužbu. Rukou nežnou a voňajúcou tuhou vôňou kvetov kastky, záružľiny i konvácie chytila prelestná Žofia moju studenú ruku a vedie si ma do čarovnej záhrady nikdy nevidených divov znova zjavenej krásy...

Kŕč a záchvaty než prejdu zbesilé

chcem uchovať si rod v barbarskej prasile

čo odoláva moru, na skale zakvitá...

Búrlivo klokoce, víri, moce sa tajne i zjavne, drása dušu a zlieva sa v mohutnú, jedinú túžbu, modlitbu - a tu takáto krištáľovoprieprážna syntéza! Mocná, bezhraničná láska a sverepá nenávisť, ako sú tieto, svetom surovej reality vládnuce živly, tu v tejto útlej osôbke skrotené!

„Osud nás labou ako šelma páčka“...a tu je teraz tvoja úloha, Žofia múdra, k životu ho vrátiť. Učí nás neutekať pred zlom, ale so všetkou bolestnou nemohúcnosťou a bezradnosťou biedneho človeka bojovať proti nemu, tomu stohlavému drakovi. Učí obeti a hrdinstvu, ako z vlastných, hlboko v ľudskej duši driemajúcich iskier dobra a krásy stvoriť si svet nový, krajší, dokonalejší. Veštiť v krútnave skazy, zúfalstva a biedy, vzývať a maľovať svetlými farbami prísť majúci „zlatý vek“.

Braček môj drahý, objímam si Ťa do hĺbky duše rozochvený, vďačný, obodrený, posilnený a veriaci. I chcelo by sa mi podeliť sa so svetlým, radostným pocitom: „Pozrite, ľudia boží, vnímajte slovo Ducha svätého, čo sa vám štedro podáva, aby ste i vy uverili!“.....

Keby bolo komu! Nie! Bude komu! Musí byť takých vyznavačov krásy a nesmrteľnej poézie čím ďalej tým viac na svete! A národ, ktorý do mraku desu a hrôzy vie prostredníctvom svojho básnika posvietiť hrejivým, láskavým lúčom takejto nevidanej, neslýchanej krásy, bude požehnaný medzi národmi!

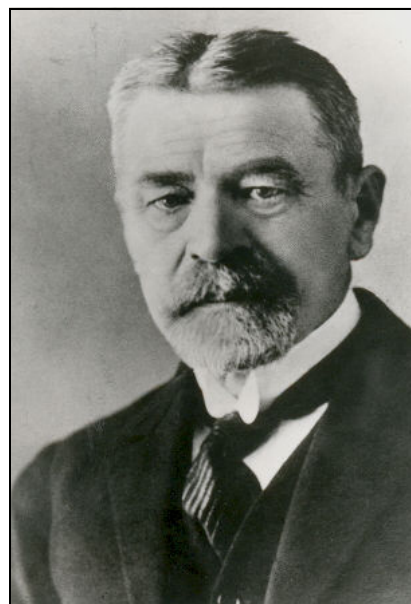

Martin Kukučín

17. 5. 1860 – 21. 5. 1928

lekár, spisovateľ

V roku 1922 sa Martin Kukučín po mnohých rokoch odlúčenia nakrátko vrátil do rodnej vlasti. Tu ho vítali viaceré významné osobnosti.

Ferko Urbánek ho v Národných novinách (1922, 90) víta básňou Vitaj nám:

*Doma si zasa na rodnej nive,
čo oral dedo drahý...
Hoj, vitaj, brat môj! Pozdravom snive.
Choč starý šumie... Snahy
naše a túžby splň už radosti:
mám Ťa zasa! Láskou zhostí
národ Ťa. Vitaj nám.*

Tajomník Matice slovenskej Štefan Krčméry, tiež v Národných novinách (12. 10. 1922) sprevádza Kukučina po rodnej Orave:

„Keď pôjdete (akože by ste nešli?) nazrieť do Jasenovej, pripojím sa Vám potajme. Pôjdem nebadane za Vami pomedzi dlhé topole (moc sa ich už zväľalo), kde chodieval som vše, študent ešte s nezapomenuteľným Hviezdoslavom, spomínajúc Vás. Pôjdeme popri starej vežatej kúrii Kubíňovskej a skrútime sa hore briežkom, popod trojičný kostolík. Choč musí byť vtedy jasný, bude sa Vám tešiť, len chudák, ošklabaný nám je, zovliekli mu kus božieho rúcha: hory. Jasenová sa vyčeperila, zbohatla. Budete na ňu hrdý, príklad je pre všetky slovenské dediny. Má znamenitého učiteľa (Ján Vávra) a mal vždy znamenitých duchovných pastierov. Jeden naučil ju čítať z Bencúrovskej knižnice, druhý naučil ju umne hovoriť, tretí odlúčil ju od pijatiky. Keď celé Slovensko bude také ako naša Jasenová, vtedy už nepôjde za oceán. Poteší sa, drahý náš Kukučín, sľubom, aký dáva Jasenová za celý národ. Ináče poznáte ju, čo je zmenená, pochodíme po zemianskom, po horniactve, kde zapriahol Bodora študentov do Revúcej. Pred mostom vôjdete do svojho domu, "do teplého hniezda," oblapia Vás známi zo všetkých strán. Donesú milostivej panej kto oštiepok, kto hrudochu, -ej, Jasenovci nepustia svojich naprázdno, to už nie!“

Ladislav Nádaši Jégé v liste adresovanom Martinovi Kukučínovi v roku 1922 (list bol uverejnený v novinách Naša Orava) napísal:

„Tvoja Orava, milý priateľu, v tejto metelici sa stala najostalejšou popeluškou medzi všetkými krajmi našej Československej republiky. Nás sa nezastane nikto. Rok čo rok hynú naši horniaci na škrvnivku, červienku, kiahne. Po chudobných vrchoch žijúci ten ľud trpí všetkými nemocami, ktoré sú údelom biedy a s ňou spojenej nevedomosti.

Jeho hlavný zárobok prináša rúbanie a vyvážanie dreva, teda jedna z najťažších robôt, s ktorou je spojená vždy veľká rada ťažkých nehôd. Aby mohli poplatiť dávky, utekajú každé leto celé dediny na bohatšie kraje do práce, aby priniesli so sebou nielen skromný zárobok, ale aj celú radu nákazlivých nemocí. Ale aj v celej Orave niet nemocnice, ktorá by zasluhovala toho mena vzdor tomu, že už mnohí bratskí českí lekári sa za ňu zaujali. Premávkové pomery sú v mnohých častiach Oravy stredoveké, cesty zanedbané, tri štvrtiny župy nemajú vôbec železnice, následkom čoho v mnohých obciach žijú ľudia život nie barbarov, ale divochov z bronzovej doby. Oravský lepšieho osudu hodný ľud nemá následkom nášho „najspravodlivejšieho“ volebného práva vôbec žiadneho ústavného zástanca.“

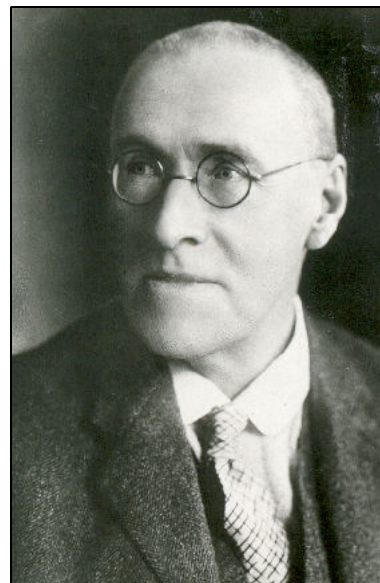
Ladislav Nádaši Jégé

12. 2. 1866 – 2. 7. 1940

lekár, spisovateľ

Nad hrobom Ladislava Nádašiho Jégého sa 4. júla 1940 za Spolok slovenských spisovateľov rozlúčil básnik Valentín Beniak (Slovenské pohľady, 1940, 402-403):

„Dr. Ladislav Nádaši, slovenský spisovateľ Ján Grob, drahý náš Jégé, dovŕšili sa i dni tvoje. Prihovára sa ti pútnik, jeden z mladších druhov, ktorý pred rokmi našiel si k tebe cestu, aby ťa pozdravil a zložil ti svoju úctu, aby ti v stisku pravice dobroprial a na úslni jesennom želala ti krásny, dlhý, spokojný a plodný život. Dnes sa k tebe znova vraciam, opásaný v bedrách ťažkým žiaľom, aby som ti odovzdal posledný pozdrav. Mám sa pokloniť tvojmu duchu, očistenému a oslobodenému od každej ťarchy pozemskej, a mám odprevadiť k hrobu tvoje mŕtve telo. Duch bol silný a mocný, i keď už telo ochabovalo v železnej obruči času. Prežilo tri štvrté storočia, má právo službu vypovedať, zložme ho teda a dajme mu odpočívať, majstre, nech sa vráti, odkiaľ bolo vzaté. Telesná schránka, toto dočasné bydlisko naše, nie je to hlavné u človeka s dušou nesmrteľnou, pominuteľný je svet a pominuteľný sme my všetci, strašná je myšlienka na smrť a dobrorečíme tým, ktorí zatlačia naše oči, aby sme videli svoju úbohosť a konečnosť ľudskej biedy. Ale duch náš, toto pravé naše „ja“, nepodliehajúce zákonom pominuteľnosti, duch náš, lámajúci putá tuzemského života, zanecháva zem ako perla hlbiny morskej a hľadá svoje miesto v klenotnici Pánovej

Jégé, veľký pozorovateľ života a jeho zásad, duch prenikavý s tvorivou silou obrazivosti, citlivý ako ihla kompasu, hľadajúci a hľadajúci, vidiaci a tápajúci, duch, plný svetla a tieňa, otázok a odpovedí, bezradnosti človeka pred veľkými záhadami večnosti, duch, ktorý prerástol svoj vek a úzkosť svojej patrie, spisovateľ veľkého talentu, zanechávajúci nám bohatstvá svojich žatiev a vinobrania, veľkú pravdu hovorím, nenahneváš sa, keď ti poviem, že spisovateľská obec slovenská tvojim odchodom veľmi osirela. Ako grandseigneur prebýval si vo svojom kubínskom tuscule v krásnom oravskom zátiší, odpočívajúci po skončení svojho občianskeho povolania. Mohol si založiť ruky a ticho dosnovať svoj život ako človek zaslúžilý a požívajúci úcty všestrannej naširoko a naďaleko, ako človek, ktorý vykonal svoje poslanie. Veď koľko hrívien odpadne po prvej zeleni, koľko nádejných talentov zakrpatie v ťažkom zhone životnom, v starostiach občianskeho povolania, povediac nakoniec: Pane, darmi ducha si ma obohatil, zostali zahrabané, tu ti ich vraciam, nevedel som, čo si s nimi počať. Orava, Orava, ty krásna nevesta slovenská, národ ti vďačí za mnoho veľkých synov, ale pozri teraz na syna svojho tohto jedného, ktorého práve vystrájaš na cestu do večnosti, a utri slzy svojho žiaľu: muž tento bol ako strom, zakvitnutý v starobe, aby vydal najkrajšie plody svojho ovocia. Ján Grob, redivivus po 20 rokoch, Jégé, vracajúci sa do slovenskej literatúry vo veku skoro už patriarchálnom, ale s akou vervou a úžasnou silou fantázie, s akým záberom majstrovským a variáciami, akou plnosťou a sýtosťou cvendžiaceho slova, s akou vibráciou myšlienok a iskrením ducha, zanieteného pre krásu a oblasti duchovné. Telo kleslo pod ťarchou rokov, duch však ešte vždy mocnel a kulminoval: ako ovocie zrelé a krásne, ako plody donosené a šťavnaté po chuti tejto zeme slovenskej dával nám Jégé knihu za knihu, klasického Adama Šangalu, z histórie našej vysneného Svätopluka, krásnu Wieňawského legendu, romány zo súčasného života, Cesta životom, Alina Országová, S duchom času a pod.

Odmeraná je cesta naša a dni naše spočítané sú a náš osud drží Pán vo svojich mocných rukách. V mene živých treba nám vydať svedectvo, že Dr. Ladislav Nádaši, vykonajúc svoju púť a poslanie, ako človek odchádzajúci zo života, ale ako spisovateľ vystupuje na slovenský Parnas, aby si tam v sláve nehynúcej zaujal svoje miesto. Lebo kto zanecháva za sebou takúto prácu, kto obohatil národ takýmito pokladmi, v slzavom tomto údolí iste bojoval boj dobrý, zaplatil za život cenu iste vysokú, iste miloval svoj národ a zem túto, preto odmeň ho, Bože, vo večnosti, daj mu sny sladké a spočinutie vo svojom náručí.“

Váš atrament je rozliaty a pero zlámané, majster Jégé, smrť položila bodku za rozprávku Vášho života.

Blahoslavení sú však tí, ktorých národ k srdcu si privinul a pokolenie odovzdáva pokoleniam. Oni si postavili pomník aere perennius, ich prachu bude žehnané a spomienka ich bude večne čerstvá ako večerný vetrík ponad tvojim hrobom tu v tichom cintoríne dolnokubínskome.“

Samuel Novák

18. 5. 1816 – 3. 1. 1895

ev. senior, organizátor národného života
na Orave

Samuel Novák uverejnil v Štúrových Slovenských národných novinách nespočet článkov. Poukazoval v nich hlavne na veľkú biedu na Orave. Uverejňujeme tu časť článku z roku 1847 (číslo 209, utorok dňa 10. Klasna, 1847). Je to správa z mimoriadneho župného zasadnutia dňa 26. júla 1847:

„Druhý d'ňen čítali sa zprávi služnodvorských o položení a stave ludstva po jich ochodzach sa nachádzajúceho, ktorje skutočne tje najsmutnejšie boli, lebo ochodze Námostovskej a Trst'janskej služnodvorskovja udávali, že už višie 1000 ludu následkom hladu zomrelo. Za tímto sa čítala rjadneho hlavného už vel. obecnstvu známeho opravd'ivjeho ludomila Dr. Demiana úradňja zpráva o stave terajšieho zdravja ludu hornjackeho, kďe vikladau príčini, pre ktorje tak veľká smrtnosť v Orave sa nachod'í, kďe v ňjektorích d'ed'ínách hornjeho vid'jeka už každ'í štvrtí zomreu. Hovoriu teda, že horúčka s petečami spojená vjacej tisíc ludu zachvátila, ale tak bola neúmorná, žebi sotvá jeden z 20 tých bou zomreu, kebi lekársku poradu boli užívali a pálenku v tejto ňemoci ňepili, lež mnohí tento pekelní nápoj ako ljek potrebujúc, bjedne zahinuli a bez viňimki všetci zomreli. Poukazovau ďalej tenže hlavní lekár a upozorňovau sl. vid'jek na to, čo už vjacej vo svojich zprávach dostatočnimi dúvodmi preukázau, že len pálenka a nič inšjeho len pálenka k záhube nášho ludu slúži, lebo ho tak ničí a kazí, že keď naňho len tá najmenšja pohroma príďe, už podlahnúť musí, ako to i teraz patrnuo je. A tak teda medzi hlavňje príčini terajšej Oravskej veľkej smrtnosti piťja pálenki klad'je, odvolávajúc sa na Irských lekárov, ktorí to istuo o svojom ludu ist'ja. Oznamiu ďalej, že zemjaki už na mnohých mjestach hñiť začínajú, a tak keď sa zemjaki tak ako lanskjeho roku kazíť budú, a lud sa s piťja pálenki ňesťjahňe, teda že chorobi všeljake tak lud'í zaplavja, že aj tí, ktorí všetkým oplívajú, od nich budú popadnutí. A z týchto príčin prosiu tenže hlavní lekár, abi sl. vid'jek všetkým tím, ktorí spolki strjezlivosti zakladajú, napopmáhajú, pomocnje ruki podau, lebo že tjeto jed'íne lud náš od koňečnej skazi, ktorej je už okrem toho blízki, zachrániť muožu. - Podotknuv, že pred rokom višie 20 000 lud'í slub strjezlivosti složilo, teraz ale že sa jich sotvá 3 000 nachod'í, ktorí bi slubu svojmu verní boli ostali, ist'iu ďalej že tohto odpadlectva sú príčina židia, ktorí na všelijakie prešibalje spusobi lud náš slabí k piťu pálenki zvádžajú, ba veru že tí vzd'elaňejší a osvjeťeňejší sú veľkí odporňici spolkov strjezlivosti. Táto zpráva mnohých v žlči pobúrila a pán predsedňík povjedau, že je to običajnuo, o čom hlavní lekár hovorjevať zviknuv, a že teraz ani sem ňeprislučha, ba že sa do toho stará, do čoho sa mu starať ňetreba, a aňi k tomu povolaní ňebou. Teda vid'íte krajaňja táto svedomitá a na čase zpráva ňje žebi podporovaňja bola našla, ale ňevolu ešće spusobila. Len druhí d'ňen keď sa uverejňovala zápisňica, povedanuo bolo od jedneho přísedňíka J. Sz., že ano zmjenka pálenki patrí do tej zprávi, lebo ju on medzi hlavňje príčini bjedi Oravskej, a medzi tje klad'je, ktorje zdravja ludu Oravskjeho podkopávajú. Hroznuo je to predca, keď sa pálenka, ktorá keď kďe, istoťne v Orave tje najstrašnejšje, akje sa len pomisljeť muožu následki za sebou t'jaha, a hladu, ktorím už tisíci padli, je najsvätejšja príčina, ešće zastáva a do obrani berje! Ostatňe sa uzavrelo to, abi sa táto zpráva v celom obsahu poslala vis. král. nám. rad'e so sprjevodom stoličnej v tejto záležitosti zprávi, ktorje vjeme, že na každí spusob rozďjelne budú.“

František Skyčák

15. 5. 1870 – 9. 4. 1953

politik, redaktor

V NAŠEJ ORAVE z 1. októbra 1934 uverejnil článok s názvom **Práca medzi ľudom:**

„Jeseň je tu, zima sa blíži a s ňou pamätať máme na naše národné osvetové povinnosti. Môž byť krajší a svetejší cieľ životný, ako pracovať za povznesenie tohoto ľudu, z ktorého sme vzišli? Vzdelanie je kapitál, ktorý je len vtedy osožný, keď s ním narábame a obraciame ho. Tak je to aj so vzdelaním. Len vtedy je činorodé, keď rozširuje osvetu. Povinnosťou každého vzdelaného človeka a tým viac Slováka je, aby vo svojom povolaní i súkromné svoje vedomosti nadobudnuté v školách a sebvzdelaním rozširoval medzi ľudom, medzi ktorým žije. Takto sa vďaka svojmu ľudu z neho pochodiaci vzdelanec. Toto je pohnútkou k práci medzi ľudom a ďalšou pohnútkou nech je rodoláska, láska k svojmu ľudu. Pri práci medzi ľudom chrániť sa treba pocitu povýšenosti. Musíme do povahy vziať duševný stav ľudu, jeho myšlienkový svet a prispôbiť sa k tejto základni duchovnej, na ktorej miluje svoje detky a má mať v jednej ruke koláč a v druhej ruke korbáč, tak aj my nesmieme ľudu lichotiť a všetky jeho poklesky schvaľovať. Naopak, naša práca musí byť kritická, prísna. Prirodzene vlastným príkladom životným podložená. Podľa známeho príslovia vodu kázať a víno piť, nemožno úspech docieľiť. Naša práca nesmie byť podľa vzoru bolševického štvavá a znepokojujúca. Poučenie ľudu o jeho právach občianskych má byť spojené s poukázaním na povinnosti občianske bez zámeru

nejakého straníckeho úmyslu. U ľudu treba vzbudiť pocit sebedovedomia, že je slobodným národom, ktorý sám rozhoduje nad svojim osudom, ktorá okolnosť je spojená so zodpovednosťou a spoluprácou. Ľud treba privykať, aby činne zúčastnil sa svojho riadenia a tiež prác organizačných a aby sa nepridržiaval toho zlozvyku, že nie verejne do očí zhromaždených prehovorí, ale po kútoch nadáva na všetko.

Poučenie má dvíhať úroveň ľudu ohľadom jeho mravnosti a zdravotníctva, čistoty v domácnosti, úprave, stravovaní a obliekaní sa a týkať sa musí aj jeho povznesenia hmotného. Za týmto účelom sú vítane prednášky pre roľníkov ako má účelne hospodáriť, ako sa má dochovať statok. Tiež prospešnou vecou je naučiť ľud ovocinárstvu a včelárstvu, a tiež najmä v zime prevádzať sa majúcemu domácejmu priemyslu, z ktorého by mal ďalší prameň k výžive. S takouto ušľachtilou prácou nech sa zaoberá naša inteligencia medzi ľudom a nie navštevovaním hostincov, hraním karát a iných zábav. Náš ľud rád vypočuje rozumné a poučné prednášky ačpráve je nedôverčivý a ťažko prístupný. Osobitnou kapitolou je účinkovanie medzi dorastajúcou mládežou. Mládež nesmieme ponechať samotnú, keď ona svoj voľný čas rozpustilosťami, zdržovaním sa v hostinci hraním karát a t. p. vyplňuje a nie zošľachťujúcou poučnou zábavou a vzdelávaním sa. Zo strany vedúcej inteligencie s veľkou trepezlivosťou a láskou treba pristúpiť k mládeži a mládež má prejavovať oddanosť, dôveru a presvedčenie, že práca starších bude im slúžiť v budúcnosti v ich dobro.

U nás slúži Osvetový zväz takémuto cieľu a preto sa musíme zapriahnuť do služby tejto, aby našim vplyvom a našim kresťanským svetonáhľadom zodpovedné prednášky dostali sa k ľudu. Najmä kňazi a učitelia majú možnosť touto cestou zväzu vniknúť do intímneho života ľudu. Takýmto postupom môžeme obsiahnuť to, čo oprávdivý ľudomil žiada od nášho ľudu.

Ďalšou povinnosťou vzdelanca je pracovať aj v širšom zmysle. Zveľaďovať, dvíhať národ nadobudnutými vedomosťami vo všetkých odvetviach národného života. Pred prevratom učení Slováci dávali svoj rozum na poli cirkvi na poli osvetovom a hospodárskom cudziemu národu. Teraz keď obsiahli sme našu národnú slobodu a štátnu samostatnosť znásobene musíme sa vzdelávať, aby sme náš národ podvihli medzi rady iných vzdelaných národov. Táto úloha, tento cieľ má pred očami naša mladá slovenská generácia. Slovensko ich osvetovú prácu potrebuje. Nuž neváhajte, zanechajte vašu slovenskú nevšímavosť a priložte ruky k práci. Rozširujte osvetu zo všetkej sily vašej, píšete podľa vašich vloh či učené články či ľahšie do novín. Tešte sa z našej vlastnej ušľachtilej práce, aby sme boli hodní mzdy, ktorú povznesenosť a veľkosť slovenského ľudu poskytne v budúcnosti.

Národ na vašu prácu čaká!”

Spracoval **Peter Huba**

ZO ŽIVOTA V MINULOSTI

Virezávau som husle

Ukážka nárečia obyvateľov niekdajšej obce Srňacie (doposiaľ nepublikované)

Už dávnejšie som virezávau husle, aj teraz ešte virezávam. No to taká robota háklivá, to každý ňevie robiť. Najprú misí drevo zohnať rádno. Rádno drevo misí buď na husle. Jävor to misí buď, ale takí najkvalitnejší, z inšieho dreva sa to aňi ňerobí. No jävor a smrek, ale drevo viberanuo. Drevo je ftedi dobrouo na husle, keď má po boku flädre, keď sa to drevo vlňí, keď pozre človek naň, už vidí ako sa tie čäri vlňa, to je kvalitnuo drevo.

Z jävora sa robí chrbát, potom aj bočnie lúpki, tieš sa robä len z jävora. Vrch id'e zo smreka, ale povedám, že aj na to treba drevo vibranuo, hrčka tam ňesmie buť a tie roki majú buť čo najhustejšie, husto misä buť. Hej dobrouo je staruo, smrekovuo navrch.

Mne sa ras podarilo dostať dobrouo drevo f Srňacom, keď vikúpili domi a íh reparovali. Zazreu som zo štítu takú dosku, odhadzovali hu, že jej ňetreba a jä pozerám, kukám a si mislím:

„Trafila bi sa mi,“ aj som povedau: „Ňetereba vám tej doski, šäk?“ I veru som hu zobrau, dali mi hu, čuože oňi ved'eli, že načuo muože buť stará doska. No doma som hu vipíliu, hrčki som vibrau, prehoblovau som celú dosku. A tak som si, že to drevo buďe dobrouo na husle, keď je takuo. A skutočne bolo. Začau som s tej doski robiť vrch a prílepiu som hu na vrch. Ech, ale to malo potom hlas, to sa hñeď zved'elo, že je to inuo drevo. Viet'e, to tá smola z dreva je ňedobrá, tá misí celkom viprchať, nič s ňej ňesmie v dreve ostať. A drevo ako starie, nuš to s ňeho šetko viprchá, potom je už dobrouo na husle. Spraviu som tie husle, naozäj majú hlas, ako majú maďe dobre husle. Ale tie mali f sebe ešte čuosi vác, to sa dá vibadať, že je v ňich čuosi naviše. Hej, to každie dobre husle sa takie, čuo majú aj dačuo naviše.

To ňemuože sa upotrebiť hocijäkuo drevo na husle. Vrba ňemuože buť, d'eže to z vrbi husle! Hrchävuo ňesmie buť aňi takuo vlákñituo a veľmi krutuo, to tiež ňemuože buť, lebo sa s ňeho zle robí. Na bočnie lúpki si misí dávať pozor, to misí šetko presne pasovať, ten víres sa ťäško robí. No potom sa na husľäch ešte hlásñice, no struñík, kobilka a hmatñík. Klúčik treba vistrúhať a hlavu. Vnútri je ešte duša a potom aj duša, duša to voláme. No a riba, takí zosilñení pásik ocpotku. Hej, takí pásik, lebo tá duša trčí tuto a misí merkovať, abi ho ňepreborilo. Tá riba je o'elto ňahatuo dnuhá, abi to ňetlačili. To tam misí buť!

A bičíg je vážna vec. Po starom to voláme tak, že bičík, na ňom je hlavička a žäpka. No a dobrá srst'!

Aj na base je šetko tak, iba to misí buď vácuo šetko. Struni na husle zme mávali drobovie, iba takie bívali kedisi, ťeras ích kupujeme, ale ťeras sa už inie struni. Husle majú hlaz ako íh našť'imujete, hej takí hlaz majú ako sa našť'imujú, muožu maďe viši i ňiší hlas, ale sa aj takie, čo majú gramofónoví hlas, takí tón ako gramafón. Takí ľud'ä ňeradi. Inie husle zasi pískajú, majú ťenký hlas, a sa aj takie, čuo majú zas hrupší hlaz ako treba a datorie aj húkajú, ňepasujú do muziki, ňemajú čistí hlaz ako treba.

Šelijäko sa hráva, keď je čärdáš, na začätku sa hrá pomejší, potom sa prejd'e do skoku, muzikant priberä na ríchlost' a ftedi už tancuje šetko tak, že ani ňevidno, kto s kím tancuje. Aj sa misí kontrovať, veť som aj jä kontrúvau, druhie husle som hrávau, no ved' ako prišlo. Muzikant to misí ved'ieť, ňemuože čäkať, že ho dakto vimeñí iní.

Ako som chod'iu hrávať

Chod'ievali zme hrať po svad'bach, po muzikách, mládež náz volávala hrať, nuž sme šli. Chod'ili zme aj tam na hornú Oravu, potom poza Maguru do Hruštína, do Babína, do Lokce i do Vasílova. A potom aj tuto blišie do Nižnej, do Lihotki i taďeto pomedzi Bzini. No veď hej, najvädz zme hrávali len tie starie pesničky, väčinou čardáše, no aj polku zme hrávali a potom valčík, ale to už bou nouší tañec, najčastejšie bivali len tie čardáše. Keť tanovau polku, to šieu z dieučät'om pekne dovokola, šieu si cifrujúci. Pri čardáši sa skákalo ako kto veďeu, jeden kräjšie, druhí horšie, dakto mrsko tancovau. Ale to muzikantovi chuťi dodávalo, keď zacíťiu, že sa tañečníkom dobre tancuje. To dodávalo nám chuťi. Muzikant mau väčú chuď do hrät'ä, keď vid'eu, že pekne tancujú.

A tuna na Srňacom zme hrávali, ojoj, celú noc sa tancovalo, kím sa nerozvidňilo, iba keď sa briežd'ilo, svet sa zo svad'bi roschod'iu. Srňacuo bola maličká d'edinka, málo mládeže, nebolo tu veľmi mláďencou aňi d'ievok, ale ždi prišli zo zvedavost'i odinakäl. Hej prišli z Lúčok aj z Leštín, s Pokriváčä z okolitých d'edín, dakedi tu bolo moc sveta.

No veť som hrávau, hej, pol'ä zme mali málo, tag zme si privirábali mi brat'ä, chod'ili zme pomedzi svet. Pätorä zme boli. Mali zme husle, basu, cimbal, potom v tricätom si brat prikúpiu rádiohusle, na tom hrávau. To bolo čuosi ako senzäcija, ľuďä boli zvedaví ako to hrá. Nuž husle to boli a na tom trúba, abi to hlasnejšie počuli ľuďä. Ale mali nás fšäde rad'i.

Ftedi bola koruna strašne biedna, - f t'isídzd'eväcto tricätom ňedalo sa ľächko zarobiť, grož bou hrozne zäcni. Keť si zarobiu korunu ftedi, t'äško si hu púšťäu s kešne. A keď zme hrali, to ždi padlo dvacät' i tricät' korún za noc a d'eň. Hralo sa, hej, od rana do druhieho rana, keď sa začälo rozvíd'ňat', svet sa roschod'iu zo svad'bi. Po pounoci bolo venkovaňä a to sa preťäšlo potom šetko, pesničkám ňebolo konca. To si prišla datorä d'ieuca, zaspievala pred mizikantami a oňi mali chiťit' potom jej nuotu. Nuž vimíšťali, ale mi zme zahráli. Ftedi bou veselí svet, omnoho veselší ako býva teras.

Srňacie, júl 1981

Rozprával Emil Lupták, narodený 1908 v Leštínách (od roku 1910 žil v Srňacom)
Zapísal Anton Habovštiak

Fašiangy vo Vyšnom Kubíne
v roku 1932

KALENDÁRIUM

významných výročí osobností ORAVY v 1. polroku 2010

V januári 2010 si pripomíname...

JÁN SEBERÍNÍ

pedagóg, náboženský spisovateľ, cirkevný hodnostár

1. 1. 1780 Veličná – 10. 2. 1857 Banská Štiavnica

Ján Seberíní zohral významnú úlohu v boji proti odnárodňovacím protislovenským tendenciám K. Zaia. V teologickej oblasti sa venoval dejinám ev. synód, napísal množstvo príležitostných kázní a náboženských príručiek. Spracoval príručku pre domácich učiteľov. Založil ľudovú školu pre chudobné banícke deti (1842).

MATEJ JEVIK

spisovateľ, publicista, úradník

17. 1. 1900 Zubrohlava – **1. 1. 1950** Nitra

Matej Jevjak pôsobil v rodičovskom hospodárstve v Zubrohľave, od roku 1939 sa stal úradníkom v Námestove a od roku 1945 v Ružomberku. Jeho tvorba bola ovplyvnená ľudovou piesňou, získala postupne výrazne nacionalistický a náboženský podtext. Publikoval články o oravskej problematike, politické agitky (1928-1929 Rodobrana) a básne (1925-1930 Slovák, 1928-1933 Slovenské kvety, 1928-1930 Slovenka, 1931-1936 Naša Orava, Orava).

SAMUEL NOVÁK

národný buditeľ, mecén

20. 5. 1816 Liptovský Trnovec – **3. 1. 1895** Dolný Kubín

Samuel Novák patril k aktívnym účastníkom a podporovateľom slovenského politického, kultúrneho a literárneho života. Počas revolúcie v rokoch 1848-49 organizoval národné gardy. Stal sa spoluvorcom Gäcel'ských žiadostí oravských národovcov a signatárom Memoranda národa slovenského (1861), bol členom výboru MS (1865), spoluzakladateľom a podporovateľom slov. patronátnych gymnázií v Martine a v Kláštore pod Znievom. S J. Matúškom a A. Medzihradským sa pričínil o vydanie Hviezdoslavových prvotín Básnické prvéienky Jozefa Zbranského.

FRANTIŠEK SKYČÁK

publicista, učiteľ

17. 2. 1899 Klin – **5. 1. 1945** Spišská Kapitula

František Skyčák bol jeden z najplodnejších katolíckych publicistov svojej doby, písal filozofické úvahy, nábožensky motivované didaktické poviedky a črty, referáty o hudobnom dianí, najmä na Spiši, kritiky a recenzie domácich i zahraničných filozofických, pedagogických, psychologických, historických a náboženských prác. Vo filozofii sa stal predstaviteľom novotomizmu, ktorý sa pokúšal modernizovať prijímaním niektorých názorov Kanta a iných filozofov. Vo svojich úvahách filozoficky zdôvodňoval potrebu vedúceho postavenia náboženstva a cirkvi v spoločnosti.

ALOJZ PAVČO

organista, hudobný pedagóg, spevák

7. 1. 1900 Habovka – 11. 10. 1963 Ružomberok

Alojz Pavčo pôsobil od roku 1931 ako učiteľ hudby a spevu na gymnáziu a dievčenskej mešťanskej škole v Ružomberku. V rokoch 1924-62 vystupoval ako člen a sólista - tenorista Spevákkeho zboru slovenských učiteľov. Stal sa dirigentom a zborníkom spevokolu Kat. kruhu v Ružomberku. Pre žiacke zbory upravil ľudové a cirkevné skladby, skladal slávnostné zborové skladby pre rozličné príležitosti (ostali v rukopise).

ANNA JOLANA KAVULJAKOVÁ

profesorka

13. 1. 1895 Vyšná Zubrica – 15. 5. 1980 Dolný Kubín

Anna Jolana Kavuljaková učila na gymnáziu v Trstenej. Bola národne uvedomelá a iniciatívne sa zúčastňovala všetkých kultúrnych podujatí v Dolnom Kubíne. Prednášala o histórii Oravy, publikovala články z dejín Oravy (1956), s Dobroslavou Menzlovou napísala publikáciu Oravský zámok, do tlače pripravila Kavuljakov Historický miestopis Oravy.

OLGA JURKOVIČOVÁ

spisovateľka pre deti a mládež, učiteľka

15. 1. 1905 Veličná – 20. 12. 1973 Košice

Olga Jurkovičová publikovala v pedagogických a iných časopisoch, spolupracovala s rozhlasom (pásmo pre deti, dramatizá-

cie, výchovné prednášky pre ženy). Vydala zbierku básní pre deti, v rukopise zanechala cykly básní, dramatizácie próz pre deti i dospelých, prednášky a i. Pôsobila ako tajomníčka Zväzu slovenských učiteľov, za pokrokové zmýšľanie počas kléro-fašistického štátu bola predčasne penzionovaná.

ALEXEJ ČAPLOVIČ

národnokultúrny pracovník, publicista

16. 1. 1810 Jasenová – 11. 6. 1872 Tvrdošín

Alexej Čaplovič v roku 1846 ako uvedomelý národovec podpísal osvedčenie za slovenčinu. Stal sa spoluzakladateľom MS, martinského a revúckeho gymnázia. Na Orave zakladal spolky miernosti, zaslúžil sa o hospodársky rozvoj kraja, ovocinárstva a včelárstva. Predplácal a propagoval slovenské knihy, noviny a časopisy, prispieval hospodárskymi článkami a listami z Oravy do Slovenských novín a Obzoru.

ŠTEFAN FURDEK

krajanský činiteľ v USA, redaktor, spisovateľ

2. 9. 1855 Trstená – **18. 1. 1915** Cleveland, USA

Štefan Furdek prostredníctvom slovenských organizácií v USA zasahoval do diania na Slovensku. Založil fond na podporu národného života na Slovensku a organizoval protestné zhromaždenia amerických Slovákov i ostatných Američanov proti národnostnému útlaku Slovákov v Uhorsku. Bol autorom aktuálnych národnopolitických a náboženských článkov, krátkych próz a básní s tematikou života amerických Slovákov. Zaslúžil sa o rozvoj slovenských škôl v USA a spracoval pre ne niekoľko učebníc a čítaniek.

PAVLA CEBOKLIOVÁ

autorka memoárov

24. 1. 1885 Vyšný Kubín – 16. 3. 1971 Svitavy

Pavla Cebokliová podľa vlastných životných skúseností napísala spomienky, ktoré vyšli knižne ako intímne rozprávanie o živote chudobného dievčaťa a svedectvo o živote v Dolnom Kubíne, Budapešti a vo Viedni na prelome 19. až 20. storočia.

JUR JANOŠKA

literárny kritik, redaktor, kultúrny a verejný pracovník, cirkevný hodnostár

25. 12. 1856 Dolný Kubín – **27. 1. 1930** Liptovský Mikuláš

Jur Janoška získal národné uvedenie pod vplyvom učiteľov Leopolda Brucka a Adolfa Medzihradského. V Kežmarku založil slovenský študentský vzdelávací spolok, redigoval jeho rkp. časopisy Dennica a Buben. Bojoval proti maďarizačnému tlaku na konventoch ev. cirkvi. Stal sa aktívnym účastníkom slovenského národného hnutia pred rokom 1918. Usiloval sa o pestovanie česko-slovenskej vzájomnosti. Významne prispel k rozvoju cirkevnej tlače. Po roku 1918 prispel k rozvoju MS, pracoval v jej literárnohistorickom a jazykovednom odbore. V literárnej kritike pretláčal realizmus v slovenskej literatúre, venoval sa tvorbe P. O. Hviezdoslava, literatúre pre deti a mládež a ľudovej spisbe. Publikoval životopisy, nekrológy kultúrnych a cirkevných dejateľov, články s náboženskou a cirkevno-historickou tematikou.

JÁN VLADIMÍR HROBOŇ

publicista, prekladateľ

19. 4. 1900 Istebné – **29. 1. 1965** Rimavská Sobota

Ján Vladimír Hroboň publikoval úvahy v Cirkevných listoch a v Evanjelickom posle spod Tatier, kde v roku 1920-30 uverejnil cyklus cirkevných tlačí, najmä modlitieb, bol redaktorom a zostavovateľom obrázkovej brožúry o Istebnom a dejín evanjelickej cirkvi v Sabinove. Prekladal z nemčiny.

Vo februári 2010 si pripomíname...

KAROL BRUCK

obchodník

1. 2. 1840 Dolný Kubín – 1899 Dolný Kubín

Karol Bruck bol národne uvedomelý a činný. Prispieval článkami do Černokňažníka (Domov korheľa, Rébusy a hádanky), Domového kazateľa a do Obzoru (Utopení svadobníci, Návšteva soľníč u Včielky).

FLORIÁN ČERVEŇ

geograf, historik

3. 2. 1840 Chyžné - 21. 2. 1928 Bratislava

Florián Červeň absolvoval študijné cesty do Talianska, Francúzska, Anglicka a Nemecka. Vydal, zostavil, preložil a zredi-

goval učebnice pre gymnáziá, školské atlasy, mapy Palestíny a Európy v dobe križiackych výprav, Grécka, rímskeho impéria. Patril k zakladajúcim členom Matice slovenskej.

JÁN JAROSLAV MEDZIHRADSKÝ

hudobný pedagóg, huslista

3. 2. 1875 Dolný Kubín – **20. 7. 1961** Dolný Kubín

Ján Jaroslav Medzihradský pôsobil ako zbormajster a regenschori v Titeli a i. miestach, po roku 1914 sa stal učiteľom spevu a hry na husliach v Prešove. Ako technicky dobre disponovaný huslista vystupoval na samostatných koncertoch aj v Maďarsku (1901-14) a v Juhoslávii (1919-20) s klavírnym sprievodom svojej manželky. Ďalej vystupoval na východnom Slovensku s dielami N. Paganiniho, H. Vieuxtempsa, B. Bartóka a i. Tvoril inštrumentálne skladby.

MARTIN VESELOVSKÝ

publicista, editor, katolícky kňaz

10. 8. 1832 Námestovo – **12. 2. 1870** Šišov

Martin Veselovský písal príležitostné verše, publikoval obsiahly príspevok venovaný pamiatke Cyrila a Metoda (Cyrill a Method, 1869), z Hamuljakovej rukopisnej pozostalosti pripravil na vydanie výber listov J. Palkoviča, B. Kopitara, J. Kolára a P. J. Šafárika (Sokol, 1862-65). Touto edíciou sa zaradil medzi našich prvých editorov literárnej korešpondencie. Počas gymnaziálnych štúdií v Budíne vplýval na jeho národné a slovanské uvedomenie príbuzný M. Hamuljak, ktorý ho usmerňoval v literárnej práci.

JOZEF TRNKÓCI

kníhtlačiar, vydavateľ, obchodník

9. 4. 1850 Dolný Kubín – **12. 2. 1915** Dolný Kubín

Jozef Trnkóci bol v rokoch 1895-1914 majiteľom tlačiarne D. Schneidera v Dolnom Kubíne. Vydával týždenníky Árvamegyei Hirlap, Árvamegyei Hétfői Hirlap, Diák-Lap, Vallási és Egyházi Tár, Árvavarmegye Hivatalos Lapja, Nép. Od júna do decembra 1901 bol vydavateľom a redaktorom politického týždenníka Testveriség Politikai Hetilap. V roku 1902 založil v Dolnom Kubíne Gazdovsko-priemyselné a potravinové úverové družstvo, v ktorom členmi direktória boli aj P. O. Hviezdoslav a V. Pivko. Zároveň bol technickým správcom účastnínej továrne na výrobu lepenky z dreva v Ružomberku.

JÁN MARKO

teológ, filozof, prekladateľ, kňaz

12. 2. 1915 Zázrivá – 6. 8. 1977 Podolínec, poch. v Zázrivej

Ján Marko si osvojil vysokú prednášateľskú úroveň štúdiom zahraničných kníh pedagogiky a rétoriky. Ovládal šesť svetových jazykov. Z jeho publikačnej činnosti je vzácné dielo Marek Minucius Felix: Oktávius (Trnava, 1950). Prekladal z latinčiny. Od roku 1958 bol mimo pastoračie, bol nespravodlivo odsúdený pre tretný čin vlezrady. Prispieval článkami do Kultúry a Katolíckych novín. Nacvičoval skladby pre štvorhlasné zbory k Vianociam, pohrebom. Pôsobil aj sociálne, finančne podporoval slabších študentov.

RUDOLF KRATOCHVÍL

pedagóg, logopéd

1. 2. 1886 Viedeň – **13. 2. 1950** Bratislava

Rudolf Kratochvíl externe prednášal logopédiu na VŠMU, orientoval sa na vyučovanie duševne a telesne defektných detí. Stal sa priekopníkom logopedickej starostlivosti na Slovensku. Autorsky vydal dielo o poruchách a chybách reči (1924), populárne učebnice a metodické príručky. V roku 1925 založil s M. Ježom a od roku 1926 redigoval časopis Naša škola s prílohou. V Dolnom Kubíne založil Okresnú organizáciu Zväzu čs. učiteľov, Hviezdoslavovu besedu, dirigoval jej spevokol, organizoval ochotnícke divadlo. Písal divadelné a rozhlasové hry. Pod pseudonymom Janko Oravský zozbieral a vydal oravské povesti a neskôr aj bratislavské povesti.

FLORIÁN TYLKA V.

novinár, redaktor, tlačiar

9. 1. 1898 Námestovo – **14. 2. 1955** Chicago, USA

Florián Tylka v roku 1913 odišiel za rodičmi do USA, kde sa vyučil za kníhtlačiaru. Žil v Chicagu. Pracoval ako redaktor a tlačiar vo viacerých časopisoch. S bratom Vendelínom bol spoluredaktor a spolumajiteľ slov. katolíckeho týždenníka Osadné hlasy, v ktorých publikoval početné články. Stal sa aktívnym pracovníkom v slovenskom krajanstve v USA a organizátorom spolkového života, uplatnil sa ako funkcionár viacerých spolkov a korporácií: pokladník Slovenskej ligy v Amerike, predseda klubu Furdek a Združenia slovenských novinárov, agilný člen Katolíckeho Sokola, Prvej katolíckej slovenskej jednoty a viacerých miestnych organizácií.

AUREL STYK
novinár, publicista**15. 2. 1900** Dolný Kubín - 4. 5. 1977 Bratislava

Aurel Styk sa zaoberal v novinárskych článkoch ekonomickými problémami Slovenska, bol za vybudovanie zodpovedajúcej železničnej siete. Počas pobytu v Juhoslávii nadviazal styky s jej kultúrnymi a politickými činiteľmi. Juhosláviu opísal vo fejtónoch a cestopisných črtách, ktoré vychádzali v Slovenskom denníku. Zozbieral bohatý materiál o vzbure 71. trenčianskeho pešieho pluku v júni 1918. Pre Študijný ústav novinársky napísal spomienky novinára. Z literárnohistorického hľadiska sú cenné jeho spomienky na P. O. Hviezdoslava, Jégého, J. G. Tajovského a I. Krasku, ktoré publikoval v literárnej revue Rozkvet a v spomienkových zborníkoch. V rukopise zostala kniha spomienok na Hviezdoslava a Jégého.

JÁN BEZEK

redaktor, publicista, ev. kňaz

25. 12. 1878 Dobrá Niva - **16. 2. 1945** Dolný Kubín

Ján Bezek v rokoch 1920-26 redigoval Evanjelického posla spod Tatier, prispieval do Ev. kazateľ a Cirkevných listov. Počas burž. ČSR pôsobil ako tajomník Spolku ev. a v. kňazov na Slovensku, presadzoval socialistické záujmy, ďalšie vzdelávanie a klerikálnu kultúrnu politiku ev. duchovenstva. Angažoval sa ako ľudovýchovný pracovník na Orave a v Liptove, kde vyvíjal prednáškovú činnosť, organizoval ochotnícke divadlo a pod.. Autorsky spracoval kapitolu Oravci v slovenskej kultúre v Kocianovom sprievodcovi Orava (1933).

JOZEF GRÍGEL

pedagóg, spisovateľ

26. 2. 1760 Ústie nad Oravou – 31. 5. 1813 Budapešť

Jozef Grígel spracoval latinské učebnice gramatiky, poetiky, rétoriky a aritmetiky, ktoré sa používali na uhorských gymnáziách a vychádzali v početných vydaniach v 1. polovici 19. storočia. Vydal niekoľko latinských ód a príležitostných básní na verejných činiteľov, ako aj filozofický spis.

V marci 2010 si pripomíname...**FRANTIŠEK HEČKO**

spisovateľ, manžel spisovateľky Márie Jančovej

10. 6. 1905 Suchá nad Parnou – **1. 3. 1960** Martin

František Hečko pracoval ako revízor Ústredného družstva v Bratislave (1930-1945) a redigoval viaceré hospodárske časopisy. Po oslobodení sa stal ľudovýchovným referentom v Matici slovenskej a šéfredaktorom Matičného čítania. Začiatkom päťdesiatych rokov zastával významné funkcie vo Zväze slovenských spisovateľov. Ku koncu života sa venoval len literárnej tvorbe. Svojrázny epický talent naplno prejavil už v prvom románe Červené víno (1948). V románe Drevená dedina uplatnil metódu socialistického realizmu a sústredil sa plne na súčasnosť. V románe Svätá tma (1958), v prvej časti nedokončenej trilógie, sa vrátil do obdobia klérofašistického slovenského štátu a v satirickej forme sa pokúsil odhaliť protiľudovú podstatu ľudáckeho režimu. Výrazné a významné je aj Hečkov publicistické dielo. Výber z publicistickej tvorby, roztratený v časopisoch, vyšiel v dvoch zväzkoch pod názvom Fejtóny (1956) a Prechádzky po kraji (1961).

AMBRÓZ PIVKO

advokát, verejný činiteľ

6. 12. 1832 Martin – **3. 3. 1910** Jasenová

Ambróz Pivko sa popri advokátskej činnosti angažoval ako národovec, bojovník za práva Slovákov v Uhorsku a za používanie slovenského jazyka v súdnej praxi. Bol mecén slovenských kultúrnych inštitúcií, spoluzakladateľ a patrón martinského gymnázia, v roku 1861 signatár Memoranda národa slovenského. Vystupoval v ochotníckych divadelných predstaveniach Slovenského spevokolu.

JÁN MUNKAY

náboženský spisovateľ, cirkevný hodnostár

13. 7. 1820 Veličná – **6. 3. 1890** Nová Dedina, okres Levice

Ján Munkay bol autorom polemických náboženských spisov proti moderným buržoáznym a spoločenským smerom, modlitebných knížiek a náboženských príručiek. Prispieval do periodík Katholikus Egyház és Iskolai Lap, Religió, Magyar Sion, Magyar Szemle, Cyril a Method a i.

JÁN ČAPLOVIČ
národovec

6. 10. 1876 Jasenová – **6. 3. 1925** Kovačica

Ján Čaplovič hájil slovenskú národnosť proti pomadžarčovaníu. Kovačickí obyvatelia sa pod vplyvom kovačického procesu s Jánom Čaplovičom prebudili k národnému životu.

JÁN KOHÚTH
národnokultúrny pracovník

19. 5. 1852 Ústie nad Oravou – **6. 3. 1930** Banská Bystrica

Ján Kohúth pôsobil od roku 1919 ako generálny vikár, od roku 1921 protonotár a banskobystričský kanonik. Písal kultúrnohistorické a osvetové články do Katolíckych novín (1873-93), Kazateľa, Tovaryšstva, veľa o Oravskej Slanici a i.

CYRIL ZOCH
národný pracovník, náboženský publicista, prekladateľ, evanjelický kňaz

6. 3. 1845 Jasenová – 6. 12. 1873 Jasenová

Cyril Zoch pochádzal z významnej národno-buditelskej rodiny. V publicistickej tvorbe sa zamerával prevažne na náboženské otázky. Zaoberal sa problematikou slovenského ev. stredného i ľudového školstva, venoval pozornosť spolupráci ev. cirkvi so slov. národným hnutím. Ako dopisovateľ zverejšňoval náboženské i spoločenské aktuality z oravského seniorátu, písal nekrológy (J. Kmeť, A. Čaplovič), podľa nemeckých predlôh prekladal a upravoval state z diela M. Luthera, jeden z jeho najlepších znalcov na Slovensku. Publikoval aj príspevky o včelárstve a pestovaní kvetov. Prispieval do periodík Cirkevné listy (1867-72), Národné noviny (1870-72), Obzor (1870-72), Stráž na Sione (1871-72) a Národný hlásnik (1872).

JÁN KOVALÍK
spisovateľ, politik, učiteľ

27. 11. 1861 Ústie nad Oravou – **8. 3. 1950** Žilina

Ján Kovalík pôsobil predovšetkým v cirkevnej politike. V roku 1926 sa stal predsedom Zväzu slovenských remeselníkov a obchodníkov a v rokoch 1939-45 predsedom Zväzu slovenských drevoobchodníkov, priemyselníkov a lesomajiteľov. Publikoval v Slováku, Kultúre, Priateli dietok, Srdiečku.

JÁN VÁVRA
elektrotechnický inžinier, vysokoškolský profesor

10. 3. 1900 Jasenová – 11. 12. 1969 Bratislava

Ján Vávra bol riaditeľom Juhoslovenských elektrární a založil Elektrotechnickú fakultu SVŠT v Bratislave, na ktorej bol profesorom. Organizačnou činnosťou sa zaslúžil o rozvoj elektrárenského, plynárenského a elektrotechnického priemyslu. Autor vysokoškolských učebných textov, odborných príručiek, článkov a slovenskej elektrotechnickej terminológie v 19. storočí, o jadrovej energetike v časopisoch Príroda a spoločnosť, Strojoelektrotechnický časopis, Elektrotechnický časopis.

ŠTEFAN KNIEZSA
jazykovedec, univerzitný profesor

1. 12. 1898 Trstená – **15. 3. 1965** Budapešť

Štefan Kniesza ako slavista uskutočnil študijné pobyty v Berlíne a v Poľsku. V rokoch 1930-40 bol pracovníkom Széchényiho knižnice v Budapešti. Venoval sa historickej onomastike a toponomastike a bádaniu v oblasti slovanskej jazykovedy. Osobitnú pozornosť venoval skúmaniu slovanských jazykových prvkov v maďarčine a dejinám maďarského pravopisu. Pre výskum dejín spisovnej češtiny a slovenčiny má dokumentárny význam jeho vydanie stredovekých českých listín zo starého Uhorska.

ČTIBOH ZOCH
národný buditeľ, evanjelický kňaz

17. 3. 1815 Veličná – 15. 12. 1865 Jasenová

Čtiboh Zoch (pôv. Timoteus Cochius) patrila k najaktívnejším dejateľom slovenského národného hnutia v 19. storočí, ktorý svojou verejnou činnosťou, ako aj umeleckým a vedeckým dielom výrazne zasiahol do národných dejín literatúry a literárnej vedy, jazykovedy, slavistiky, všeobecnej i cirkevnej historiografie, národopisu, pedagogiky a školstva, knihovníctva i distribúcie knižnej produkcie. V čase bratislavských štúdií bol aktívnym členom a v rokoch 1834-36 funkcionárom Spoločnosti česko-slovenskej. V roku 1843 privítal uzákonenie spisovnej slovenčiny a podporoval jej uvedenie do života najmä prácou vo výbore spolku Tatrin. Zorganizoval stretnutie oravských národovcov v Gäceli, ktoré 24. 4. 1848 prijali tzv. Gäcel'ské žiadosti. Jeho básnická tvorba mala príležitostný charakter. Vo vedeckej práci zanechal významné dielo na poli jazykovedy. V pedagogickej oblasti sa prezentoval tvorbou učebníc. Vybudoval vzácnu osobnú knižnicu, do ktorej v mladosti systematic-

ky zhromažďoval slovenské knihy, ale aj súveku českú a inonárodnú literatúru. Závažný podiel mal na spracovaní Čaplovičovej knižnice v Dolnom Kubíne.

PAVOL FLOREK

historik, verejný činiteľ, stredoškolský profesor

25. 3. 1895 Krušetnica – 11. 5. 1963 Martin

Pavol Florek pôsobil ako stredoškolský profesor v Košiciach, Dolnom Kubíne, Rimavskej Sobote, Martine, dva roky ako pracovník Ministerstva školstva a národnej osvety, v rokoch 1955-56 ako archivár a knihovník Štátnej mincovne v Kremnici, od roku 1956 ako pracovník knižného oddelenia MS v Martine. V odbornej spisbe sa venoval hlavne histórii Turca, v rkp. zostala jeho práca o Čaplovičovej knižnici. Od roku 1936 redigoval Sborník MSS, Sborník Spolku prof. Slovákov. Od roku 1940 bol predsedom Zväzu slovenských múzeí a správcom Slovenskej národnej knižnice.

KAROL KLINOVSKÝ

verejný činiteľ, právnik

20. 12. 1906 Rabčice – **26. 3. 1980** Bratislava

Karol Klinovský pôsobil v rokoch 1932-38 ako referent, hlavný komisár, prednosta právneho a správneho oddelenia magistrátu, mestský sudca, v rokoch 1938-39 ako prednosta štátnobezpečnostného oddelenia Ministerstva vnútra v Bratislave, v roku 1939 chargé d'affaires vyslanectva Slovenskej republiky vo Varšave. Počas vysokoškolských štúdií zastával funkciu v študentských spolkoch - Moyzes, Ústredie slovenského katolíckeho študentstva a i. Ako predseda Pozemkového úradu realizoval ľudácku tzv. pozemkovú reformu, v ktorej sa väčšina pôdy odňatej Židom dostala do rúk exponentov režimu. V roku 1946 bol Národným súdom odsúdený na 10 rokov odňatia slobody, z toho 5 rokov v pracovnom tábore. Bol spolupracovníkom časopisu Rozvoj, zodpovedným redaktorom Zpráv mesta Bratislavy. Do časopisov Pero a Slovák prispieval článkami z oblasti politickej publicistiky.

GABRIEL AMBRÓZI

uhorský jakobín, právnik

1757 Dolný Kubín – **27. 3. 1795** Budapešť

Gabriel Ambrózi pôsobil ako prokurátor dištriktuálneho súdu v Prešove, potom kráľovského súdu v Budíne. Do radikálno-demokratického hnutia uhorských jakobínov s cieľom zvrhnúť feudalizmus a monarchiu a zmeniť Uhorsko na buržoáznu republiku ho získal jeden z vodcov hnutia J. Hajnóci, bol aj členom slobodomurárskej lôže. Opísal časť jakobínskeho katechizmu - pravidiel tajného spolku. Po odhaleaní Martinovičovho sprisahania bol zatknutý a uväznený, zomrel vo väzení.

MARGITA FIGULI

spisovateľka, národná umelkyňa

2. 10. 1909 Vyšný Kubín – **27. 3. 1995** Bratislava

Margita Figuli bola významná reprezentantka modernej slovenskej literatúry, najmä lyrizovanej a naturizovanej prózy. Najvýraznejší úspech dosiahla pútavým románovým rozprávaním Tri gaštanové kone (1940). Katakizma druhej svetovej vojny, proti ktorej vyslovila protest v novele Olovený vták, sa stala nepriamym impulzom na napísanie široko koncipovaného historického románu Babylon (1946). V povojnovej atmosfére sa pokúsila o povstalecký román Vlci v dolinách (nedokončený), vydala fragment románu Zuzana (1949) a načrtla aj iné románové projekty zo súčasnosti (Stretnutie). V ďalšej tvorbe sa prezentovala spomienkovým románom pre mládež Mladosť (1956), detskou rozprávkou Môj prvý list (1963), románom s témou detstva Ariadnina niť (1964) a jej ostatným dielom bol román z prostredia ženského kolektívu v jednom oravskom podniku Víchor v nás (1974). Okrem toho napísala rozhlasovú hru o Shelley Sen o živote (1942), libreto baletu Rytierska balada (1959), veršovanú Baladu o Jurovi Jánošíkovi (1980), venovala sa sporadicky publicistike, prekladom z češtiny (F. Šrámek, K. Čapek, J. Horák, K. J. Erben).

MILAN KLEŇ

publicista, učiteľ, kultúrny a osvetový pracovník

30. 3. 1930 Jasenová – 23. 6. 1998 Martin

Milan Kleň pôsobil do roku 1990 v Dolnom Kubíne, najprv ako učiteľ, neskôr v rôznych funkciách v oblasti školstva a kultúry. Od roku 1990 žil v Martine. Popri zamestnaní sa venoval literárnej a výtvarnej činnosti. Písal kratšie útvary, fejtóny, poviedky a rôzne príspevky do časopisov. V roku 1978 pripravil do tlače 1. vydanie knihy Premeny Oravy. Zozbieral materiály z histórie Oravy, ktoré knižne vydal a autorsky spracoval pod názvom Súbežnice života oravského človeka (1993), dielo sám ilustroval. Je spoluautorom kníh venovaných T. Florinovi: Múdrosť srdca (1993) a Florin (1998). Spracoval spomienky Petra Platonoviča Lucenka, vyšli pod názvom Komisár s bradou (1979). Výber krátkych próz z jeho tvorby Príliš ľudské vzťahy (2000) zostavila jeho manželka Mária Kleňová. V pozostalosti ostalo asi 1 400 strán rukopisov prevažne z historickej oblasti.

V apríli 2010 si pripomíname...

JOZEF JABLONSKÝ

učiteľ

1. 4. 1910 Jablonka (Poľsko) - 10. 3. 1988 Dolný Kubín

Jozef Jablonský bol znalcom goralského nárečia a pracoval pre Maticu slovenskú. Zozbieral skoro všetky goralské piesne, viaceré zharmonizoval a upravil. Spetroval nimi akadémie a divadelné hry. Zdramatizoval Hájnikovu ženu a nacvičil ju v Oravskom Veselom. Učil aj v Podbieli, Kamenici nad Hronom, Kameníne, Šali a v Prievidzi. Preložil Medveďobjcovho syna od Karola Maya (1936), zostavil osnovy vyučovania národného hospodárstva (ovocinárstvo, štepárstvo, zeleninárstvo). Písal o krásach Oravy, o jej kultúre, propagoval polhorské kúpele, sadenie ovocných stromčekov. Roku 1964 založil v Trstenej okresný výbor Ovocinárskeho a záhradkárkeho zväzu. Svojou prácou sa zaradil medzi priekopníkov novej formy práce na oravských školách.

ADOLF MEDZIHRADSKÝ

učiteľ, osvetový pracovník

2. 4. 1835 Leštiny – 13. 12. 1919 Dolný Kubín

Adolf Medzihradský pôsobil ako učiteľ v Leštinách, vo Vyšnom Kubíne a v Dolnom Kubíne. Patril k popredným pedagógom, zostavil v rkp. učebnice zemepisu, dejepisu, prírodopisu a i. Ovplynul tvorbu Hviezdoslava, zaslúžil sa o jeho slovenské národné prebudenie. Bol zakladajúcim členom Matice slovenskej, spevokolu, vzájomnej pomocnice a organizátorom ochotníctva v Dolnom Kubíne. Venoval sa maliarstvu, v roku 1873 u neho tvoril P. Bohúň. Študoval genealógiu oravských a liptovských zemianskych rodín.

MICHAL ŠULEK

učiteľ, ľudový veršovník

5. 4. 1745 Veličná – okolo 1808 Istebné

Michal Šulek vyučoval latinsky z predreformačných učebníc. Zaviedol Protokol istebnianskej školy od r. 1704, opísal svoje vyučovacie metódy, pomôcky, rozvrh hodín, školské zákony a iné. Dolnokubínčanov a Istebňanov pekne ospieval vo svojich veršoch písaných k rôznym príležitostiam. Mal bohatú korešpondenciu s bratom Matejom v Tisovci, ktorý zbieral údaje na vydanie monografie Veličná.

JOZEF TRNKÓCI

kníhtlačiar, vydavateľ, obchodník

9. 4. 1850 Dolný Kubín – 12. 2. 1915 Dolný Kubín

Jozef Trnkóci bol v rokoch 1895-1914 majiteľom tlačiarne D. Schneidera v Dolnom Kubíne. Vydával týždenníky Árvamegyei Hirnap, Árvamegyei Hétfői Hirnap, Diák-Lap, Vallási és Egyházi Tár, Árvavarmegye Hivatalos Lapja, Nép. Od júna do decembra 1901 bol vydavateľom a redaktorom politického týždenníka Testveriség Politikai Hetilap. V roku 1902 založil v Dolnom Kubíne Gazdovsko-priemyselné a potravinové úverové družstvo, v ktorom členmi direktória boli aj P. O. Hviezdoslav a V. Pivko. Zároveň bol technickým správcom účastinnej továrne na výrobu lepenky z dreva v Ružomberku.

JÁN VÁVRA

učiteľ, botanik

10. 11. 1864 Turá Lúka – **17. 4. 1960** Jasenová

Ján Vávra Pôsobil ako učiteľ v Magyargencsi, Veľkých Bieliciach, Kochanovciach a Jasenovej. Viedol Gazdovsko-potravný a úverový spolok, Čitateľský spolok, po nedeliach organizoval naukobehy pre pokročilých. Bol výborným znalcom Choča a jeho kveteny. Prispel k tvorbe slovenskej botanickej terminológie. Osobitne sa vynímajú jeho práce Etymologický slovník a Botanický slovník, ale písal i populárno-náučné články, v ktorých sa zaoberal včelárstvom, liečivými rastlinami, pedagogickými a cirkevnými otázkami. Napísal cennú štúdiu Z minulosti obce Jasenová.

JÁN VLADIMÍR HROBOŇ

publicista, prekladateľ

19. 4. 1900 Istebné – 29. 1. 1965 Rimavská Sobota

Ján Vladimír Hroboň publikoval úvahy v Cirkevných listoch a v Evanjelickom posle spod Tatier, kde v roku 1920-30 uverejnil cyklus cirkevných tlačí, najmä modlitieb, bol redaktorom a zostavovateľom obrázkovej brožúry o Istebnom a dejín evanjelickej cirkvi v Sabinove. Prekladal z nemčiny.

JÁN VLOŠÁK

ľudovýchovný pracovník, kňaz, náboženský spisovateľ

8. 4. 1846 Bobrov - **25. 4. 1905** Liptovská Teplá

Ján Vlošák sa venoval štúdiu problematiky alkoholizmu a osvete proti nemu, ktorú šíril hlavne v pastoračii, organizoval spolky striedmosti a pod. V roku 1894 založil v Liptovskej Teplej potravný a úverný spolok. Moderné formy hospodárenia šíril aj ako praktický včelár, hospodár a záhradník. Bol zostavovateľom modlitebných kníh a spevníkov, prispieval výchovnými článkami do náboženskej tlače. Podporoval Spolok sv. Vojtecha, námestovskú knižnicu a slovenské gymnázium v Kláštore pod Znievom.

MICHAL MADERA

ľudovýchovný pracovník, publicista, prekladateľ

22. 12. 1891 Istebné - **25. 4. 1945** Liptovský Mikuláš

Michal Madera po roku 1939 pracoval v ilegálnom hnutí, pomáhal najmä rasovo prenasledovaným, v roku 1944 bol zatknutý, vyšetrovaný ÚŠB a gestapom, odsúdený krajským súdom v Ružomberku, väznený v Bratislave. Počas prvej svetovej vojny založil a viedol slovenský literárny spolok Akadémia, od roku 1915 prispieval článkami s náboženskou tematikou, recenziami a biografickými príspevkami do časopisov Cirkevné listy, Evanjelický kazateľ, Kostnické jiskry a do Tranovského kalendára. Zaslúžil sa o rozvoj ochotníckeho divadla.

MILAN HOLUBČÍK

lesný inžinier, dendrológ

28. 4. 1925 Oravská Lesná - 10. 6. 1982 Zvolen

Milan Holubčík sa vo vedeckom výskume v rokoch 1952-62 zameriaval na pestovanie a hospodársku úpravu lesov, v rokoch 1958-81 na introdukcii cudzokrajných lesníckych výskumných drevín (najmä v Lesníckom arborete v Kysihýbli) a od roku 1981 na genetiku a šľachtenie lesných drevín. Vychádzal pritom spravidla z matematického spracovania faktografického, najmä biometrického materiálu skúmanej oblasti. Autorsky a ako spoluautor spracoval 120 vedeckých a odborných prác, prispieval do odborných časopisov a zborníkov (Poľana, Les, Lesnícky časopis, Vedecké práce VÚLH vo Zvolene a i.).

EUGEN VILČEK

2. 4. 1927 Dolný Kubín - **30. 4. 1895** Bratislava

lekár, publicista

Eugen Vilček významný špecialista v rádiológii sledoval najnovšie technologické poznatky v tomto odbore, ktoré aplikoval v rádiagnostickej a rádioterapeutickej praxi, súčasne sa venoval vedeckovýskumnej, publicistickej a popularizačnej činnosti. Bol spoluautor stredoškolskej učebnice Rádiobiológia (1973), publikácie o živote a diele profesora Vojtecha Alexandra (1984); publikoval v periodikách Lekársky obzor, Bratislavské lekárske listy, Praktický lekár, Orava a i. Popri odborných medicínskych štúdiách uverejňoval črty zo života kultúrnych dejateľov, fejtóny, reminiscencie na rodný kraj a články o oravských osobnostiach a i. Venoval sa prekladaniu odbornej literatúry z ruštiny a poľštiny.

ARNOLD WEIS

akademický maliar

3. 3. 1898 Ujác (Sliezsko) - **1945** Mathausen

Arnold Weis prežil mladosť v Dolnom Kubíne, kam sa vrátil v dospelosti. Maľoval akvarely, olejomalby z prírody a pohľady na Dolný Kubín. Opustení starci a stareny na jeho obrazoch sa zdajú byť odrazom jeho duše. Vedel dobre zachytiť psychológiu objektu. Bol dobrý ilustrátor, známy je peknými perokresbami v Kocianovom turistickom sprievodcovi Orava.

V máji 2010 si pripomíname...

ŠTEFAN SIVÁŇ st.

rezbár a insitný sochár, roľník

28. 8. 1906 Babín - **7. 5. 1995** Babín

Štefan Siváň sa venoval ako samouk kolárstvu. K vyrezávaniu plastiek sa dostal cez vyrezávanie betlehemov, s ktorými chodil v 20. - 30. rokoch koledovať po Slovensku, Morave a Sliezsku. Betlehem i figúrky polychromoval a pri ich výrobe vychádzal z tradície rezbárstva sakrálnych plastiek. Tento charakter si zachovali aj jeho voľné plastiky s tradičnými námietmi. Stretnutia s profesionálnymi výtvarníkmi V. Kompánkom, A. Barčíkom a I. Kolčákom v 60. rokoch mu dali podnet k vyrezávaniu väčších plastiek a rozšírili stvárňované námety, napr. biblické témy, variácie Adama a Evy, originálne Piety, Madony, osobité korpusy. Jeho rezba sa vyznačuje bezprostrednosťou výrazu a naivným čarom. Venoval sa vyrezávaniu charakteristických včelích úľov v tvare medveďa a postáv v ľudovom odeve.

Jeho diela sa nachádzajú v SNG a SNM v Bratislave, v Oravskej galérii v Dolnom Kubíne, v expozícii Tradičného ľudového umenia na Slanickom ostrove.

ŽOFIA PODHRADSKÁ

učiteľka, osvetová pracovníčka

9. 5. 1875 Trstená - 20. 8. 1977 Bratislava

Žofia Podhradská bola dcérou Michala Podhradského, profesora trstenského gymnázia a neterou spisovateľa Jozefa Podhradského. Výborne spievala, bola vynikajúcou huslistkou a klaviristkou. Vyučovala na meštianke v Bratislave matematiku, fyziku, spev a telocvik. Učila v troch jazykoch: slovenskom, nemeckom a maďarskom. Mnohí jej žiaci sa stali učiteľmi, lekármi, županmi, ale najmä hudobníkmi. Nacvičovala divadlá, viedla nedeľné školy, učila mladých ľudové piesne. Pôsobila v Brodskom, Báhoňi a najdlhšie v Rači.

KAROL TOČÍK

historik, osvetový pracovník, kňaz

21. 9. 1890 Ústie nad Oravou – **9. 5. 1960** Žilina

Karol Točík bol pred rokom 1918 stúpenec slovenského národného hnutia, v októbri v roku 1918 predseda SNR v Turzovke. Ako kysucký regionalista sa venoval výskumu dejín Turzovky, študoval v archívoch v Budapešti, Viedni a Trenčíne, výsledky jeho bádania ostali v rukopisoch. Skúmal aj dejiny pútnického miesta Kláštor pod Znievom, náboženské tlače 19. storočia.

JÁN PLECH

ľudovýchovník a náboženský spisovateľ

11. 5. 1795 Zemianska Dedina - 17. 3. 1874 Sučany

Ján Plech prerušil štúdium a vyučil sa papierníckemu remeslu. V rokoch 1824-25 študoval teológiu, filozofiu a právo na kolégiu v Prešove. Do roku 1821 pracoval v papierni v Necpaloch, od roku 1825 pôsobil ako vychovávateľ u Jozefa Sentivánia v Gemeri, kde súčasne zastupoval učiteľa gréčtiny na gymnázii. Ľudovýchovnú činnosť zameral na boj proti alkoholizmu, na zdravotnícku osvetu, popularizáciu remesiel a poznatkov z poľnohospodárstva. Články s touto problematikou uverejňoval v Priateľovi ľudu a v Orle tatranskom, neskôr v Obzore. Prekladal z nemčiny.

MILOSLAV KRČMÉRY

hudobný skladateľ, redaktor

14. 5. 1860 Hronsek, okres Banská Bystrica – 4. 11. 1902 Jasenová

Miloslav Krčméry patrila k priekopníkom poľnohospodárskej osvety na Orave. Bol funkcionárom ev. cirkvi a náboženský spisovateľ. Od roku 1894 bol spoluredaktor Stráže na Sione, tajomník Tranoscia. Skladal zbory a piesne na slová slovenských básnikov. Prispieval do časopisov: Korouhev na Sione (1882), Cirkevné listy (1891-96), Dom a škola (1893) a do kalendárov.

FRANTIŠEK SKYČÁK

politik, podnikateľ

15. 5. 1870 Klin – 9. 4. 1953 Pohranice

František Skyčák vyrastal v národnouvedomelom prostredí, na gymnázii v Levoči spolu s V. Šrobárom a inými študentmi z Liptova a Oravy zakladateľ študentského krúžku, po prezradení spolku bol spolu s ďalšími pre tzv. panslavizmus vylúčený zo všetkých škôl v Uhorsku. V Prahe aktívne pracoval v spolku Detvan. Na Orave zakladal katolícke spolky, ochotnícke divadlo, podporoval národno-kultúrne podujatia, slovenských študentov a vydávanie tlače, priatelil sa s P. O. Hviezdoslavom, v jeho dome sa schádzali slovenskí a českí vlastenci, písal národnoobrané články. Politicky sa začal angažovať v roku 1894 v novozaloženej Zičiho Katolíckej ľudovej strane. Po roku 1918 prispieval najmä do Slováka a Pera, v roku 1933 založil a do roku 1936 ako zodpovedný redaktor viedol regionálny mesačník Naša Orava.

JÁN ČAPLOVIČ

regionálny historik, učiteľ

15. 5. 1905 Veličná – 21. 3. 1979 Dolný Kubín

Ján Čaplovič sa venoval histórii, najmä regionálnemu výskumu Oravy a publikoval príspevky z dejín Veličnej a Dolného Kubína. Zbieral bibliografické údaje z histórie Oravy, zostavil časť monografie Dolného Kubína.

ANNA JOLANA KAVULJAKOVÁ

profesorka

13. 1. 1895 Vyšná Zubrica - **15. 5. 1980** Dolný Kubín

Anna Jolana Kavuljaková učila na gymnázii v Trstenej. Bola národne uvedomelá a iniciatívne sa zúčastňovala všetkých kultúrnych podujatí v Dolnom Kubíne. Prednášala o histórii Oravy, články z dejín Oravy (1956), s Dobrosлавou Menzlovou napísala Oravský zámok, pre tlač pripravila Kavuljakov Historický miestopis Oravy.

MARTIN KUKUČÍN

spisovateľ, lekár

17. 5. 1860 Jasenová - 21. 5. 1928 Pakrac, Chorvátsko

Martin Kukučín pôsobil v rokoch 1878-84 ako učiteľ a kantor v Jasenovej, po štúdiách medicíny sa pokúšal praxovať v Bratislave, Innsbrucku a vo Viedni. V roku 1906 sa vzdal miesta obecného lekára a rozhodol sa odísť medzi chorvátskych vystaňovalcov do Južnej Ameriky do Antofagasta. V rokoch 1924-25 žil zväčša v Juhoslávii (Split, Záhreb, Crkvenica, Lipik), v októbri 1925 bol v Bratislave a v Prahe, v novembri 1925 odišiel so ženou do Južnej Ameriky, na jar 1926 sa vrátil do Juhoslávie, kde žil v kúpeľoch Lipik, zomrel v nemocnici v Pakraci. Literárne činný bol od roku 1883. Vyskúšal všetky žánre umeleckej prózy, jeho jazyk a štýl sú výrazom nového umeleckého zámeru. K jeho najvýznamnejším poviedkam patria: O Michale, Rysavá jalovica, Neprebudený, Na obecnom salaši, Z našej hradskej, Tiene a svetlo, Dedina v noci, Pred skúškou, Drotárove Vianoce, Keď báčik z Chochoľova umrie, Mišo a i. Napísal román o láske a smrti Dom v stráni a historické romány: Lukáš Blahosej Krasoň, Bohumil Valizlost' Zábor. Je autorom cestopisných čít: V Dalmácii a na Čiernej Hore, Ríjeka-Rohič-Záhreb, Za svadobným stolom, Úryvok z jednej práce, Momentka z Patagónie, Spoločenské pôžitky a i. Preklady z jeho tvorby vychádzali v časopisoch a v mnohých knižných vydaniach od r. 1887 v chorvátčine a slovenčine, neskôr v češtine, angličtine, francúzštine, nemčine, poľštine, ruštine a ukrajinčine.

JOZEFA. MIKUŠ

diplomat, právnik, exilový pracovník

3. 7. 1909 Krivá – **19. 5. 2005** Krivá

Josef A. Mikuš bol popredný diplomat prvej Slovenskej republiky, za svoje protikomunistické postoje bol po vojne viackrát perzekvovaný. Pracoval v úrade Predsedníctva Slovenskej národnej rady. Po dramatickom odchode do zahraničia sa najprv usadil v USA, potom sa presťahoval do USA. V roku 1957 prijal americké štátne občianstvo. V Amerike prešiel rozličnými zamestnaniami od podomového obchodníka cez prekladateľa a tlmočníka až po miesto vysokoškolského profesora európskych dejín a medzinárodného práva. Vo svojej činnosti organizáčnej i publikačnej činnosti bol spätý s rodným Slovenskom. Monografia Slovensko v dráme Európy je syntézou jeho politologicko-historického bádania (Paríž 1955).

Stál pri založení Svetového kongresu Slovákov, písal do viacerých slovenských novín a časopisov.

ANTON MACHAY

učiteľ, šľachtiteľ ovocia a zeleniny

29. 9. 1830 Jablonka - **20. 5. 1905** Námestovo

Anton Machay pestoval a šľachtil ovocie, zeleninu, krížil pšenicu s ražou a vypestoval osobitný druh kríženca. Jeho výpestky boli vystavené v starej expozícii na Oravskom zámku. Zaoberal sa i pestovaním zemiakov zo semena. V Námestove založil a viedol knižnicu. Bol vynikajúcim hudobníkom.

PETER BALGHA

spisovateľ, dramaturg

27. 5. 1935 Dolný Kubín - 16. 5. 1972 Bratislava

Peter Balgha ako prozaik debutoval zbierkou poviedok Dom pre živých (1962), vzápätí vydal druhú knihu próz Ticho, ktoré si tu zanechal (1964). Obidvoma sa zaradil medzi vyzretých prozaikov vtedajšej mladej generácie, usilujúcej sa o prezentáciu umelecky pravdivého obrazu doby, vrátane negatívnych javov, dezilúzie a skepsy človeka v totalitnom režime. V televíznej dramaturgii spolupracoval na viacerých adaptáciách diel svetových a slovenských autorov (Kukučínovho Neprebudeného, Troch gaštanových koní Margity Figuli, Dostojevského Krotkej a i.), bol spolutvorca dokumentárnych a zábavných programov. Venoval sa aj filmovej, televíznej a divadelnej publicistike.

V júni 2010 si pripomíname...**KAROL ANTON MEDVECKÝ**

etnograf, historik, cirkevný hodnostár

8. 6. 1875 Dolná Lehota, Or. Podzámok - 12. 12. 1937 Bojnice

Karol Anton Medvecký už ako študent sa aktivizoval v národnom hnutí, počas pastorácie rozvíjal národnouvedomováciu a ľudovýchovnú činnosť, za čo bol cirkevnou vrchnosťou perzekvovaný. Bol signatár martinskej Deklarácie slovenského národa. Integrálnou súčasťou jeho národnopolitických a národnokultúrnych úsilí bola vlastivedná bádateľská práca a prevažne z nej vychádzajúca literárna a publicistická aktivita. Prispel k obohateniu najmä etnografických zbierok SNM. Plodom jeho zberateľskej činnosti a etnografického výskumu v oblasti Detvy bola aj cenná etnografická publikácia. K poznaniu slovenskej folklórnej tvorby prispel zbierkou ľudových balád. V oblasti historiografie sa venoval dejinám svojich pôsobísk, dejinám slovenského katolicizmu a najmä problematike zániku Uhorska a vzniku československého štátu.

FEDOR BALLO

diplomat, prekladateľ, publicista

10. 6. 1920 Dolný Kubín - 31. 7. 1998 Paríž

Fedor Ballo ako redaktor zahraničnej literatúry pôsobil vo vydavateľstve TATRAN a v rokoch 1967-68 ako šéfredaktor časopisu Revue svetovej literatúry. Roku 1968 zastupoval Československo v UNESCO v Paríži, pre nesúhlas s okupáciou mal byť v roku 1970 odvolaný, no spor o neoprávnené prepustenie na medzinárodnom súde v Ženeve vyhral. Trinásť rokov pracoval v Centre Pompidou v Paríži.

VLADIMÍR ONDREJ BUŠA

helmintológ

22. 9. 1923 Leština - **10. 6. 1970** Košice, poch. v Leštínach

Vladimír Buša sa vo výskume venoval štúdiu helmintov vodnej hydiny a vodného vtáctva vôbec. V roku 1956 ako prvý zisťoval a opísal pôvodcu filoftalmózy - enzootickej očnej choroby vodnej hydiny, mnohoročnú výskumnú prácu o nej nedokončil. Autor vyše 40 štúdií a odborných článkov v domácej i zahraničnej tlači. Prispel k budovaniu parazitologického výskumu v ČSSR i na Kube a k výchove vedeckých pracovníkov.

CELESTÍN ALOJZ LEPÁČEK

literárny historik

11. 6. 1905 Trstená - 8. 10. 1955 Trnava

Celestín Alojz Lepáček sa zaoberal literatúrou predberňolákovského obdobia (H. Gavlovič, B. Smrtník), bernolákovcami (Beničov preklad, Pázmányovho Hagedusa 1944, Vojtech Šimko 1942, účasť františkánov v slovenskom národnom živote). Celkove podliehal konfesionalnej ideológii. Ako učiteľ od začiatku pôsobenia (r. 1925) pracoval v škole i mimo školy. V roku 1939 prišiel do Dolného Kubína a na škole u žiakov utužoval československé národné povedomie, organizoval odporcov fašizmu v celom okrese. Stál na čele rady ONV pri organizovaní ozbrojeného odporu, partizánskych bojov proti fašizmu na celej Orave až do príchodu víťazných vojsk ČA. Pomáhal pri stavbe turistických chát vypálených fašistami.

ANTON KOCIAN

zberateľ flóry, ornitológ, múzejník, učiteľ

13. 6. 1900 Zuberec - 28. 3. 1984 Trstená

Anton Kocian v rokoch 1960-62 pôsobil ako interný pracovník Oravského múzea v Oravskom Podzámku. Pri otcovi sa vyučil konzervátorskej práci. Položil základy prírodopisných zbierok Oravského múzea. Ako organizátor sa angažoval v oblasti turistiky na Orave. Vypracoval štatút pre chránenú krajinnú oblasť hornej Oravy, kde pôsobil aj ako okresný konzervátor prírody. Zaoberal sa archeológiou, jeho zásluhou sa v roku 1932 odhalilo 18 žiarových hrobov. Autorsky spracoval turistického sprievodcu Orava. Publikoval vyše 50 odborných prác z oblasti ornitológie a ochrany prírody.

JOZEF KOHUTH

historik, kňaz

1. 3. 1828 Ústie nad Oravou - **16. 6. 1900** Dolný Kubín

Jozef Kohuth sa zamerával na výskum oravského regiónu, r. 1881-82 publikoval listinné materiály k dejinám Oravy a Slovenska v Slovenskom letopise, z pripravovanej Monografie Oravy uverejnil len zlomky. V rukopise zanechal genealogické zbierky oravských rodín, životopisy oravských dejateľov, ako aj Krátke dejiny Slovenska. Postupne sa orientoval na cirkevnú históriu. Ťažisko jeho práce je v literárnohistorickom výskume, v ktorom zhromaždil množstvo bibliografických údajov, najmä k bernolákovskému hnutiu a literatúre. Jeho pracovná metóda má výrazné črty zberateľskej, analytickej a bibliografickej práce. Venoval sa skúmaniu rkp. literárnych pamiatok, vyhľadával biografické dáta, sústredené v ucelených porotách bernolákovského hnutia, pripravoval Slovenské decéniá, široko koncipovaný prehľad slovenskej katolíckej spisby podľa desaťročí 1700-1894.

JÁN KLINOVSKÝ

hospodársky pracovník

18. 6. 1905 Bobrov - 17. 9. 1944 Sliač-Hájniky

Ján Klinovský študoval komerčné inžinierstvo, pôsobil v Bratislave, naposledy ako predseda Obilnej spoločnosti pre Slovensko. Po rozbití ČSR odmietal nacizmus, po vypuknutí SNP prišiel na povstalecké územia, 17.9.1944 spolu s 11 osobami bol zavraždený na moste cez Hron v Hájnikoch. Udalosť vyvolala široký ohlas na povstaleckom území, odsúdila ju verejná mienka i SNR.

ŽOFIA THIELOVÁ

spisovateľka, publicistka, učiteľka

22. 6. 1895 Horná Lehota - 26. 3. 1949 Horná Lehota

Žofia Thielová sa vyučila za krajčírku, v 30. rokoch externe absolvovala štúdium na učiteľskom ústave v Levoči. V rokoch 1920-23 pôsobila ako výpomocná učiteľka na gazdinskej škole vo Veličnej, v roku 1923 po nespravodlivom suspendovaní jej zakladateľka a riaditeľka E. Sollaríkovovej ako jej zástankyňa bola z ústavu prepustená. Od roku 1913 a hlavne v medzivojnovom období uverejňovala umelecky náročnú nábožensky motivovanú poéziu. Výber z nej spolu s protivojnovými básňami vydala v zbierke Kytica (1925), ktorú venovala J. Vojtaššákovi. Náboženské motívy spracovala i v krátkych prózach (črty, legendy, poviedky), školských divadelných scénkach a meditáciách s moralistickým a didakticko-výchovným zacielením.

KAROL ŠTIASNY

krajanský novinár a kultúrny pracovník v USA, prekladateľ

31. 5. 1882 Dolný Kubín - 27. 6. 1930 Scranton, USA

Karol Štiasny bol významný novinár a organizátor národnokultúrneho života Slovákov v USA. V roku 1920 ako delegát Slovenskej ligy na pozvanie československej vlády pôsobil v slovensko-poľskom pohraničí, kde agitoval za ČSR proti snahám o odtrhnutie časti Kysúc, Oravy a Spiša zo strany Poľska, bol spoluzakladateľ Oravských novín, do ktorých písal úvodníky, namierené proti poľskému iredentizmu. Po návrate do USA získal pre periodikum Obrana renomovaných slovenských spisovateľov (Š. Krčméry, E. Šándor, P. Kompiš), ale aj známych krajanských dopisovateľov. Zbieral slovenské tlač v Amerike a anglické knihy o Slovákoch. Okrem publicistickej aktivity zostavoval a vlastným nákladom vydával kalendáre, sokolské pamätnice, venoval sa aj prekladateľskej činnosti.

MATEJ ŠULEK

historiograf, autor duchovných piesní

28. 7. 1748 Veličná - 27. 6. 1815 Tisovec

Matej Šulek písal príležitostné verše, kázne a duchovne piesne, ktorými prispel do Funebrála O. Plachého a do Institorisovho kancionála. Zaslúžil sa o tisovskú evanjelickú cirkev, kostol a faru, usporiadal a obohatil cirkevnú knižnicu a archív. Cirkevné dokumenty sústredil do zv. Documenta ad protocolem eccl. Tissoltz, podal opis mesta Tisovca a vyhotovil súpis tisovských rodín. Zanechal bohatú korešpondenciu, zhromaždil okolo 2 500 zv. knižnicu.

JOZEF KUNST

náboženský spisovateľ, cirkevný hodnostár

28. 6. 1790 Zubrohlava - 5. 1. 1866 Budapešť

Jozef Kunst založil na Pázmáneu maďarskú literárnu školu, podporoval maďarské kultúrne ustanovizne, najmä cirkevné školstvo a sociálne ustanovizne. Vydal príležitostné kázne a pastierske listy. V roku 1863 bol vyznamenaný rytierskym krížom Leopoldovho rádu a veľkokrížom Rádu sv. Štefana.

PAVOL SAMUEL NOVÁK

kultúrny pracovník, cirkevný historik

7. 10. 1858 Dolný Kubín - 28. 6. 1925 Praha

Pavol Samuel Novák vyvíjal národno-výchovnú a cirkevno-organizátorskú činnosť v Dolnom Kubíne. Autorsky spracoval učebnice cirkevných dejín, histórie dolnokubínskej evanjelickej cirkvi, prispieval správami, článkami a prekladmi do periodík Cirkevné listy (1887-1922), Národný hlásnik, Korouhev na Sionu, po roku 1900 aj do Národných novín, Našej Oravy, Evanjelického posla spod Tatier a Slovenského remeselníka.

Spracovala Darina Zemenčíková

Zoznam bibliografických odkazov

ČAPLOVIČ, Ján. Portréty dejateľov Oravy. Dolný Kubín: ORA-PRESS, 1990. 169 s. ISBN 80-900408-1-0.

DUDÁŠ, Ján - JANEK, Jozef: Literárno-kultúrny cestopis Oravy 2. Dolný Kubín: Vydavateľstvo Peter Huba, 2002. 337 s. ISBN 80-88803-41-1.

Evanjelici v dejinách slovenskej kultúry 1-3. / Pavol Uhorskai... [et al.]. Lipt. Mikuláš: Tranoscius, 1997, 2001.

FLORIN, Theo Herkeľ. Oravci v slovenskej kultúre. Dolný Kubín: Okresný dom osvet, 1964. 45 s.

MAŤOVČÍK, Augustín. Slovník dejateľov hornej Oravy. Námestovo: Malé vydavateľstvo poézie, 1994. 108 s. ISBN 80-85705-07-9.

MAŤOVČÍK, Augustín et al. Reprezentačný biografický lexikón Slovenska. Martin: Matica slovenská, 1999. 384 s. ISBN 80-7090-537-9.

MAŤOVČÍK, Augustín et al. Slovník slovenských spisovateľov 20. storočia. Martin: Slovenská národná knižnica, 2008. 576 s. ISBN 978-80-89301-12-6.

REZNÍK, Jaroslav. Túry do literatúry: po literárnych stopách Slovenska. Bratislava, Slovart, 2001. 480 s. ISBN 80-7145-616-0.

Slovenský biografický slovník. Zv. I-VI. Martin: Matica slovenská, 1986, 1987, 1989, 1990, 1992, 1994.

Informačným zdrojom pri spracovávaní a selektovaní osobností boli elektronické databázy, kartotéky, príručná knižnica a pomocný aparát regionálneho oddelenia Oravskej knižnice Antona Habovštiaka.

KŇAŽIA – kniežacia

(Povešť)

V minulosti nebolo ciest v dnešnom zmysle. Najčastejšou cestou boli splavné rieky, pri nedostatku vody vozy šli popri koryte rieky po pieskových nánosoch. V zime sa šlo po ľade na saniach a zvlačiacich.

V málo zaľudnenom kraji bolo treba často tieto cesty opravovať, udržiavať brody, chrániť kupcov, lebo by si odvykli cestovať popri tvrdošínskej colnej stanici. Hlavne v ich záujme pozývalo panstvo ľudí, ktorí by osídlili kraj a strážili cestu. V prvej vlne valaskej kolonizácie osídlilo Valaskú Dubovú a Kňažiu, odkiaľ sa potom usádzali nahor až po hranice Oravského panstva. Aj meno majú obce od tých čias. V Kňažej sídlil vodca valachov, kniaz, knieža, náčelník. Prvá písomná zmienka o nej je z roku 1345. Boli to slobodní ľudia, nosili zbraň na ochranu svojho majetku. Panovníci im potvrdili výsady, ich vojvodom darovali neosídlené územia a úrady v pohraničí. Ostali nezdanení, nikomu nepodriadení, takmer vo všetkom sebestační. Keďže strážili cestu, jediní mali povolenie nosiť a použiť naozajstnú zbraň. Ich prvými zbraňami bola sekerka, valaška, prak, luk. Keď sprevádzali kupcov, od nich získavali za pomoc soľ, zbrane, látky, obilie. A vedomosti. Knieža so svojou družinou musel mať prehľad o salašoch, počte oviec a ľudí, o prírodných pomeroch. Kniežaťu panstvo vydelilo osobitné pasienky. V roku 1615 Juraj Thurzo vymedzil hole v panských lesoch a dal ich do užívania valaským obciam. Lisťina rešpektovala mnoho rokov trvajúce užívanie hole.

Z tých čias tu pre vás mám jeden príbeh. Posad'te sa. Tu je.

Kde bolo, tam bolo, v starodávnej Kňažej to bolo. Knieža bol už v rokoch, považoval sa za úspešného muža. Mal autoritu svojej početnej rodiny a príbuzenstva, dbal na deľbu práce, mal rozhľad a prehľad o všetkom. Žil v radostnom očakávaní, že po viacerých dcérach, ku ktorým už pribudli aj zaťovia, príde do rodiny syn.

Konečne chlapec! Uvítali ho bohatou hostinou, na rúčku mu uviazali červenú stužku proti urieknutiu. Od mala sa mu venovali, často ho nosili a vozili na rôzne salaše, aby sa zblížil s lesom, lúkami, košiarom a kolibou. Čo koľko nevidaných vecí chlapčekomu ukazovali, dal to najavo len údivom v tmavých očiach, pohybom rúčkami, ale slovom nie.

Knieža pozval babice a vedomkyne, aby odomkli chlapcovi reč. Nepomohli bylinky, zariekanie ani čarovanie. Skúsili ho na smrť vyľakať, vtedy vykrikuje. Odvtedy sa chlapec nesmiel, od cudzích utekal a schovával sa, kde ho nikto nenašiel.

Otec sa napokon zmieril s tým, že má bystrého a pekného syna, ktorému chýba dar reči. Stačilo mu raz povedať či ukázať, hneď si to zapamätal. Najradšej na suchom machu medzi brusničím na kraji lesa sedával, nuž ho volali Lesik. Pozoroval svet okolo seba a ten mu ukázal svoje tajomstvá: Aké bude počasie, aké zviera prešlo po rose, rozumel letu a kriku vtákov, vetru a oblakom. Otec sa len toho obával, že keď je chlapec nemý, bez pomoci niekde zahynie, keď nevie kričať. Kričali mu len oči. Preto mu dal pastiersky roh a píšťalku, aby sa nimi ohlásil.

Ak pásol ovce, tak len na dobrej lístkovvej paši, v ktorej ešte rosa sedí. Vedel, kedy sa ovce boja: pís-kajú vtedy nosom. Hneď rozložil oheň, aby sa upokojili. Oheň v kolibe nesmel vyhasnúť, urazil by sa Perún, Parom a nebodaj by udel blesk do koliby alebo košiara. Zbadal kedy je ovca chorá, naučil sa, ktorá bylinka je dobrá pre zvierať a ktorá pre človeka. Otcov príkaz: Učte chlapca, čo sami viete, platil stále. Ľudia – aj neznámi – chodili k nemu a rozprávali svoje príhody a zážitky. Ale čoraz častejšie prichádzali a opytovali sa: Lesik, čo myslíš?... Lesik, nevieš?... Lesik, povedz... Lesik nepovedal. Ukázal, urobil. Častejšie ako ku otcovi prichádzali ľudia poradiť sa k jeho synovi.

Mládenec sedí pod rozložitou jedľou a niečo vyrezáva. Nevieme, či to bude črpák, či forma na oštiepok. O všeličom pritom rozmýšľa. Neďaleko sa hrajú deti na naháňačku. Čoskoro ich to omrzelo, keď na krtinci videli hriať sa jašteričku, Obklopili ju a spoločne zariekali: Jašterička, jašterička, chráň ma od hada a mrcha človeka. Tá vyplašená mihla chvostom a zmizla v tráve. Lesik už dávno vie, že sa netreba báť hada, len „mrcha“ človeka. Zlého človeka. S jedným hadom sa delí o mlieko, čo mu vše mať či sestra vynesú pod jedľu. Vtedy ticho sedí, kým sa had napije.

Starý otec mu povedal: Keď nájdeš na jar kožu z hada, dobre ju opatruj. Ak ju zahrabeš v kolibe pod smrekové ihličie, zlo do koliby nepríde. A ak si ju uviažeš ako motúzik na ľavú nohu powyše členka, nedotkne sa ťa zloba človeka. Keď sa Lesik rukami-nohami pýtal, či nie na druhú nohu, odpovedal: Božeuchovaj, vnúčik! Na pravej nohe sedí čert!

Či nevieš, že človek kope do všetkého od zlosti pravou nohou, lebo na nej sedí rohatý?

O tomto rozmýšľal Lesik, lebo dnes našiel pri svojom brusnicovom sedadle pásik kože z hada. Jeho známy má novú kožu, starú zlienil, zobliekol. Možno ho dnes uvidí. Poprosil o misku sladkého ovčieho mlieka a uviazal si pásik na ľavú nohu.

V ten jarný deň bolo sparno, chystalo sa na dážď. Okolo obeda z okolitých horných salašov sa ozvali pastierske trúby: Hahój! Varuj! Vodá! Znamenalo to, že hore už bol lejak, prietrž mračien a potokmi a Oravou sa valí voda. Dažďová i z roztápajúcich sa ľadovcov. Mohla pobrať ovce, ak sa práve napájali alebo kúpali pred prvým strihaním. Správu valachov poslali ďalej nadol a chystali sa na prichádzajúcu búrku. Lesik zamyslený pozerá dolu. Popri rieke tiahnu každý deň ťažké vozy. Vezú všeličo, najviac soľ z Poľska do soľného skladu vo Veličnej. Len aby ich voda nezachytila, cesta vedie tesne popri koryte Oravy, po nánose piesku. Ponáhlal sa dolu, kde sa potok vlieva do Oravy. Tucet naložených vozov sa drgáňa po piesčitom brehu. Zatrúbil, zapískal. Zastavil kone najbližšieho voza. Furmanovi a jeho pomocníkovi ukazuje na tmavú oblohu a vodu. Zatrúbil ešte raz na ostatných furmanov. Sám chytil liace a ťahá kone na bočnú cestu pod svah.

Vtedy už všetci videli, ako voda prudko stúpa. Pomáhali koňom vyjsť s nákladom do bezpečia. Aj tak prišli o dva vozy, lebo na úzkom pásiku medzi vodou a podomletým brehom sa nemali ako obrátiť. Stihli aspoň vypriať kone.

Keď neznámemu mladému mužovi chceli poďakovať, nebolo komu. Len otec dostal list od panstva, aby si pre odmenu prišiel neznámy chlap z jeho ľudí, ktorý zachránil furmanov, kone a vzácny náklad pred povodňou.

P. S. Ak by ste Lesika radi oženili, pokojne to urobte. Veď sa naozaj oženil. Ale to je už iný príbeh.

Otília Štepitová

Anton KOVÁČ
Katarína PAČECHOVÁ
Čimhová v dokumentoch 3
kanonické vizitácie

Publikácia Čimhová v dokumentoch obsahuje kanonické vizitácie a správy, ktoré informujú o náboženských pomeroch v obci. Autori za štyri roky zozbierali materiál na štvordielnu publikáciu o histórii dediny. Vydal M-SERVIS Krivá.

Katarína HABOVŠTIAKOVÁ
Anna KOVÁČOVÁ
Anton Habovštiak v spomienkach

Publikácia prináša spomienky predstaviteľov slovenského spoločenského a kultúrneho života na oravského rodáka, jazykovedca a spisovateľa A. Habovštiaka. Vydala Oravská knižnica Antona Habovštiaka Dolný Kubín.

Iveta CHABADOVÁ
Martina HRAŠKOVÁ
Chuť regiónov Žilinského kraja

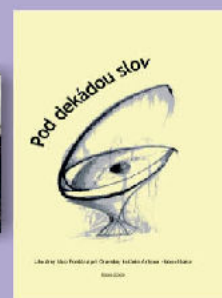
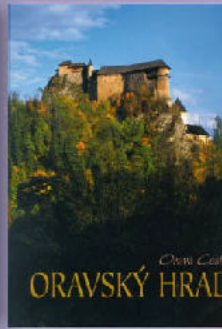
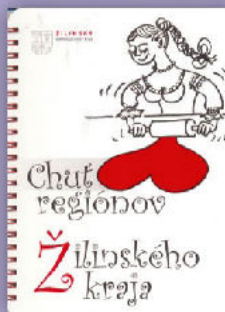
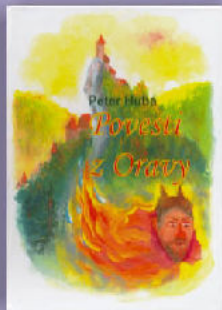
Výsledkom projektu „Chuť regiónov Žilinského samosprávneho kraja“ je zaujímavá zbierka najobľúbenejších tradičných receptov z regiónov Kysuce, Liptov, Považie, Orava a Turiec. Vydal Žilinský samosprávny kraj.

Katarína HABOVŠTIAKOVÁ
Môj život s Antonom Habovštiakom

Katarína Habovštiaková, manželka jazykovedca a spisovateľa Antona Habovštiaka prináša podrobnejšie fakty o jeho rodinnom zázemí a o prostredí, v akom tvoril. Vydalo Vydavateľstvo Matice slovenskej Martin.

380. výročie založenia obce Oravské Veselé

Vlastivedná monografia prináša nové informácie, najmä z obdobia posledných rokov 1989-2009. V jednotlivých kapitolách je zahrnutá premena dediny, kultúra Veselovčanov, školstvo, zdravotníctvo, ekonomika, cirkevný život i spolková činnosť. Vydal Obecný úrad Oravské Veselé.

Peter HUBA
Z jednej kolísky

Spomienková publikácia predstavuje významnú predstaviteľku slovenského naturizmu prostredníctvom korešpondencie, rozhovorov a fotografií z jej rodinného archívu. Vydala Oravská knižnica A. Habovštiaka Dolný Kubín.

Peter HUBA
Povesti z Oravy

Zbierka regionálnych povestí, ktoré autor zozbieral počas svojich výskumov k monografiám obcí. Spracoval ich do podoby, ktorá sa zdala autorovi najpravdepodobnejšou. Vydala Janka Hubová Dolný Kubín.

Margita FIGULI
Mámviv dúsok

Výber z tvorby Margity Figuli obsahuje novely: Pokušenie, Mámviv dúsok, Rebeka a Tri gaštanové kone. Fotografie, ktoré sú publikované v obrazovej prílohe, sú zo súkromného archívu dediča Borislava Šustra. Vydalo Vydavateľstvo Matice slovenskej Martin.

Oravský hrad : Orava Castle

Reprezentatívna obrazová publikácia o Oravskom hrade prináša zaujímavé historické momenty, exkluzívne a originálne fotografie Oravského hradu a zbierkových predmetov. Vydalo Oravské múzeum P. O. Hviezdoslava Dolný Kubín.

Pod dekadou slov

Zborník poézie a prózy členov Literárneho klubu Fontána, ktorý pôsobí pri Oravskej knižnici Antona Habovštiaka. Vyšiel pri príležitosti 10. výročia vzniku literárneho klubu a predstavuje tvorbu trinástich súčasných členov. Vydala Oravská knižnica Antona Habovštiaka Dolný Kubín.